

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

До захисту допустити:

Зав. кафедри, к.ю.н., доцент
_____ Черних Є.М
(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)
«___» _____ 2021 р.

Кваліфікаційна робота з теми
«ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО
ПРОГРЕСУ У КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ФОРМІ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ»

Здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми 081 Право
Сичової Валерії Миколіївни
Науковий керівник:
Хараберюш Іван Федорович
Доктор юридичних наук, професор
Рецензент:

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 20__ р.

Маріуполь – 2021 рік.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ В СТАНОВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В УКРАЇНІ.....	8
1.1 Поняття кримінальної процесуальної форми та чинники, що впливають на її формування.....	8
1.2 Використання досягнень НТП в становленні кримінальної процесуальної форми в Україні.....	16
2. НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС В ФОРМУВАННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	26
2.1 Використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в зарубіжних країнах.....	26
2.2 Проблеми використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в розвинених країнах.....	43
3. ВПЛИВ НТП НА КРИМІНАЛЬНУ ПРОЦЕСУАЛЬНУ ФОРМУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	52
3.1. Особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму на стадії досудового розслідування.....	52
3.2. Особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму судового розгляду у суді.....	60
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Боротьба із злочинами є однією із головних напрямів діяльності держави та всього суспільства, тому на сучасному етапі кримінальне процесуальне законодавство потребує постійного та логічного вдосконалення. Розвиток науково-технічного прогресу обумовлює впровадження в усі сфери діяльності людини його досягнень, в тому числі і використання новітніх методів і технологій в кримінальному процесі. Через це, важливою діяльністю науковців-правників є розробка способів реалізації науково-технічних досягнень у боротьбі зі злочинністю, та розширення меж можливостей використання їх у процесі попередження, розкриття, розслідування злочинів та кримінальних проступків. Можна констатувати, що на сьогодні значно розширилися можливості науки і техніки, що є плацдармом для значного підвищення ефективності діяльності правоохоронних та судових органів.

Науково-технічні досягнення сучасного світу у сфері кримінального процесуального права визначають необхідність розвитку його теоретичних, тобто законодавчих, основ, задля легального розширення можливостей кримінального судочинства в напрямку ефективного та всебічного, більш точного та професійного судового та досудового розгляду кримінальної справи.

Актуальність. Вибір теми дослідження обумовлений її вагомістю для кримінального судочинства, через те, що на сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються швидкі глобалізаційні процеси і технологізація усіх сфер життя людей, а тому науково-технічний прогрес безпосередньо впливає і на таку консервативну модель, як кримінальна процесуальна форма. Адже не можна не брати до уваги, що саме через досягнення науково технічного прогресу з'являються нові та вдосконалені засоби доказування, комунікації учасників кримінального провадження, змінені форми досудового розслідування та судового розгляду. Питання особливостей науково-технічного забезпечення розкриття та розслідування злочинів, є важливим з

практичної та теоретичної точок зору. Для сприяння ефективній протидії злочинності кримінальна правова система має динамічно змінюватись, залежно від можливостей розвитку новітніх науково-технічних засобів, ефективності прийомів тактики, методик та способів їх застосування. Модернізування кожного з елементів науково-технічного забезпечення попередження, розкриття і розслідування злочинів має проходити з урахуванням потреб практичної діяльності, а також сучасних науково-технічних досягнень.

Мета і задачі дослідження. Основною метою даної дослідницької роботи є обґрунтування та розробка положень теоретичного і практичного характеру, пов'язаних із забезпеченням застосування науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі, а також формулювання науково-обґрунтованих пропозицій і рекомендацій по вдосконаленню кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що розвиваються під впливом науково-технічного прогресу.

Предмет дослідження – науково-технічний прогрес та його використання в кримінальній процесуальній формі.

Задачі дослідження:

- визначити вплив НТП на кримінальну процесуальну форму в Україні;
- проаналізувати вплив НТП на кримінальну процесуальну форму в зарубіжних країнах;
- визначити проблеми впровадження досягнень науково-технічного прогресу в кримінальну процесуальну форму розвинутих країн;
- проаналізувати вплив НТП на досудове слідство та судовий розгляд кримінальних справ.
- сформулювати науково-обґрунтовані пропозиції і рекомендації по вдосконаленню кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Методи наукового дослідження. Методологічну основу дослідження становить загальноновизнана система загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що характерні для правової науки. Серед методів, що використовувалися для проведення дослідження з даної теми є: метод аналізу, що застосовувався при розгляді сучасного кримінального процесуального законодавства; метод порівняння, що використовувався для порівняння кримінальних-процесуальних моделей різних країн світу; метод синтезу також застосовувався аби систематизувати інформацію по різних аспектах застосування кримінальної процесуальної форми; тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що теоретико-правові аспекти, що були досліджені у роботі, відповідають актуальним проблемам кримінального процесуального права, кримінального права та криміналістики.

Дослідницька робота є ґрунтовним дослідженням за відповідною тематикою. За результатами проведеного дослідження сформовано такі наукові положення:

- охарактеризовано кримінальну процесуальну форму: витоки, поняття та зміст; визначено її властивості та значення;
- проаналізовано взаємозв'язок науково-технічного прогресу та кримінальної процесуальної форми;
- досліджено вплив НТП на кримінальну процесуальну форму зарубіжних країн та України;
- проведено аналіз проблем впровадження досягнень НТП в кримінальну процесуальну форму;
- визначено питання чи ефективним є використання досягнень НТП в сучасній кримінальній процесуальній формі;

- визначено основні напрямки дії та завдання для вирішення проблематичних питань використання досягнень НТП в процесуальній формі кримінального досудового та судового розгляду.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дослідженні висновки і пропозиції є реальним внеском в правозастосовну практику, оскільки формують цілісне уявлення про вплив науково-технічного прогресу на кримінальну процесуальну форму та можуть використовуватися для в науково-дослідницьких цілях - для подальшого опрацювання на підставі отриманих результатів; у нормотворчій діяльності - при внесенні змін і доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства; у правозастосовній діяльності - для виконання методичної функції, надаючи практичну допомогу слідчим, прокурорам і суддям в уникненні помилок в їх діяльності, тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З метою розгляду та НТП в сфері кримінального процесу, в дослідницькій роботі проведено комплексний аналіз робіт сучасних науковців-правників, а також авторитетних джерел, автори яких певною мірою торкалися тематики впливу різноманітних чинників, в тому числі науково-технічних, на кримінальну процесуальну форму, крім того проведено аналіз процесуального законодавства зарубіжних країн, їх методи вдосконалення процесуальних форм, їх співпраця та досвід.

Проблеми використання досягнень науково-технічного прогресу у кримінальній процесуальній формі вивчали такі науковці, як: Літкевич Д.О. –

доктор філософських наук за спеціальністю «Право» в дисертації: «Теоретико-правові основи використання досягнень науково-технічного прогресу у кримінальній процесуальній формі»; О.Д. Жученко, прокурор Одеської області, аспірант Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, в праці: «До питання про передумови розроблення електронного кримінального провадження в Україні», Ахтирська Н. – кандидат юридичних наук, доцент, в статті: «К питанню про електронні докази і кримінальному процесі України», та інші.

Апробація. Дослідницька робота пройшла апробацію в науковій конференції у м. Запоріжжя з теми «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» в якій опубліковано статтю «використання досягнень науково-технічного прогресу в становленні кримінальної процесуальної форми в Україні» [1, с.77-78].

Структура роботи складає вступ, три змістові розділи, що розділені на пункти, висновок, що складає 75 аркушів, та список використаних джерел.

Перший розділ надає можливість визначити місце та роль науково-технічного прогресу в становленні кримінальної процесуальної форми безпосередньо в Україні. В першому пункті цього розділу окреслюється поняття кримінальної процесуальної форми та чинники, що впливають на її формування. У другому пункті аналізується використання досягнень НТП в становленні кримінальної процесуальної форми в Україні.

Другий розділ дослідження присвячений аналізу впливу науково-технічного прогресу на формування кримінальної процесуальної форми в зарубіжних країнах. В першому пункті цього розділу досліджується використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в зарубіжних країнах. В другому пункті розглядаються проблеми використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в розвинених країнах. Третій розділ присвячено впливу науково-технічного прогресу на кримінальну процесуальну форму кримінального провадження. В першому пункті

досліджуються особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму на стадії досудового розслідування. Другий пункт визначає особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму судового розгляду безпосередньо в суді.

РОЗДІЛ 1

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НТП В СТАНОВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття кримінальної процесуальної форми та чинники, що впливають на її формування

Невід'ємною частиною кримінального процесу є його процесуальна форма, тобто той порядок, умови, встановлені кримінальним процесуальним законом для дій всіх учасників процесу.

Спрямованість кримінального судочинства на правильне встановлення обставин, необхідних для вирішення кримінальної справи не визначає байдужого ставлення до засобів такого встановлення.

За своєю сутністю кримінальна процесуальна форма – це передбачений законом порядок кримінального провадження, система проведення окремих процесуальних дій та прийняття відповідних процесуальних рішень.

Від інших юрисдикційних форм процесу кримінальну процесуальну відрізняє найбільша імперативність. В цьому процесі допустимі лише ті дії

і тільки в тому порядку, що прямо передбачено у відповідному законі. Ця форма є найбільш детальною, передбачена величезна кількість правил і процедур, передбачених спеціально для окремих категорій справ (за участю неповнолітніх, провадження у справах приватного звинувачення тощо).

Опорою для кримінальної процесуальної форми є принципи процесу та розподіл процесуальних функцій. Кримінальна процесуальна форма є унікальним та специфічним різновидом правової форми державної діяльності, що відповідає вимогам судочинства, його принципам та призначенню, а її вагомість полягає в тому, що вона утворює стійкий та детально врегульований, визначений в юридичному порядку, суворо обов'язковий, сталий правовий порядок провадження справи про кримінальне правопорушення. А отже, неприпустимими є відхилення від законодавчих процесуальних вимог, а невідхильне дотримання процесуального порядку є однією з головних умов законності дій і рішень у кримінальній справі [2].

Кримінальна процесуальна форма містить в собі гарантії виконання прав і основних свобод учасників кримінального процесу, забезпечує дотримання демократичних принципів, створює умови, які допомагають об'єктивному та всебічному розгляду та вирішенню питань провадження в кримінальній справі по суті. Форма процесу є детально регламентованою, врегульованою, стійкою та юридично визначеною, а також строго обов'язковою та стабільною. Вона визначає правовий режим провадження у кримінальній справі, що відповідає завданням судочинства і його принципам. Тому відхилення від процесуальної форми неприпустимі. Суворе дотримання передбаченої законом процесуальної форми є необхідною умовою всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, встановлення істини і прийняття законного та легітимного судового рішення [2].

Якщо вимоги кримінальної процесуальної форми не дотримуються, то це є належною підставою для визнання будь-якого процесуального рішення незаконним і внаслідок – його скасування. Через таку вагомість, кримінальну процесуальну форму вкрай потрібно розвивати та вдосконалювати, щоб отримати баланс між її складністю (достатньою кількістю процесуальних механізмів, які б забезпечували правдивість результатів кримінальної процесуальної діяльності з дотриманням прав усіх осіб), та простотою, яка б дозволяла проводити достатньо оперативне й ефективне провадження, гарантувати доступ учасника провадження до засобів захисту, реалізації своїх законних інтересів та прав [3, с. 131-132].

Треба відзначити, що без відповідної належної діяльності уповноважених осіб, зокрема органів прокуратури, досудового слідства та, безпосередньо, суду у встановленому процесуальному порядку реалізованим принцип законності та здійснений захист прав бути не може. Тому, всі формальні зміни мають відбуватися разом із професійними, тобто кадровими.

Відзначимо, що врегульований законом порядок провадження є загальним та єдиним для всіх кримінальних справ, окрім особливих проваджень, зокрема у справах про застосування примусових заходів медичного характеру, або у справах приватного обвинувачення, або у справах про злочини неповнолітніх. Тому, кримінальна процесуальна форма є однаковою, незалежно від тяжкості злочину та його характеру, а це є гарантією захисту від самоправства та свавілля уповноважених осіб, які керують кримінальним процесом [4, с.36].

Зазначимо, що кримінальна процесуальна форма має відповідати таким вимогам, як: законність, доцільність, раціональність, простота, швидкість, охорона прав та свобод людини, тощо.

Також, кримінальна процесуальна форма характеризується такими ознаками: системність, об'єктивність, соціальна обумовленість, загальнообов'язковість та публічність.

Системність полягає у взаємозалежності сутнісних елементів кримінальної процесуальної форми, зокрема таких як: юридичні процедури, гарантії та умови, що забезпечують досягнення цілей кримінального провадження. Їх взаємозв'язок є повним та нерозривним, тому що усі юридичні процедури ґрунтуються на процесуальних умовах та гарантіях. Без нормативного закріплення відповідних елементів, як системне явище кримінальна процесуальна форма не може бути здатною забезпечити ефективність здійснення кримінального провадження [4, с.38].

Об'єктивність як одна з ознак кримінальної процесуальної форми характеризується такими чинниками, як об'єктивний характер суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі вчиненням злочину (або суб'єктивною думкою конкретної особи про наявність злочинної події, завдяки якій виникають відносини, пов'язані з необхідністю прийняття відповідних процесуальних рішень та проведення перевірки такої заяви) і є предметом правового регулювання. Саме необхідність перевірки повідомлення чи заяви про злочин, а також проведення подальшого провадження з кримінальної справи зумовляють встановлення процесуальної форми, що має створити належні умови якісного вирішення його завдань. А також чинник об'єктивності процесуальної форми, що також обумовлений її нормативним закріпленням. В цьому значенні ознака об'єктивності перебуває в взаємній залежності з такою ознакою кримінальної процесуальної форми, як її загальність [4, с.39].

Щодо соціальної обумовленості форми кримінального процесу, то вона знаходиться у прямій залежності від суспільних запитів та соціальних потреб, що відповідають певному етапу розвитку суспільства. Тому, саме соціальні потреби можна розглядати як показник розвитку процесуальної форми, яка є ідентифікатором її якості та ефективності, а також зумовлює потребу в змінах та перетвореннях, визначенні та впровадженні нових процедурних правил, вирішуватимуть ті завдання, які ставить перед собою суспільство на конкретному історичному етапі [4, с.39].

Загальнообов'язковість як одна з ознак кримінальної процесуальної форми є основоположною, адже юридично встановлені процедури, умови та гарантії, відповідно до Конституції України являються однаковими й обов'язковими для всіх суб'єктів процесуальних відносин. Процесуальна форма є однаково обов'язковою для усіх категорій кримінальних проваджень, щодо яких вона передбачена законом, а тому не можна робити винятком існування окремих гарантій чи особливостей процесуального порядку проведення певних дій або прийняття процесуальних рішень стосовно окремих осіб [4, с.40].

Щодо публічності, то вона розглядається також як сутнісна ознака кримінальної процесуальної форми, дивлячись на домінування в кримінальному процесі публічності, як його загальної засади, та її безпосередній вплив на порядок кримінального провадження, що знаходить свій прояв у посадовій активності осіб з вирішення його завдань, які здійснюють кримінальне провадження [4, с.40].

При єдності основних властивостей кримінальної процесуальної форми кримінальний закон допускає можливість її диференціації залежно від виду та характеру злочину, особливостей суб'єкта вчинення кримінального правопорушення та за інших причин. Прикладом може бути, що у справах про особливо тяжкі злочини обвинувачений має право на судовий розгляд його справи судом присяжних, а у справах про злочини невеликої тяжкості закон не забороняє прийняття рішення у спрощеному судовому порядку, також деякими особливостями володіє і провадження в кримінальних справах що стосуються неповнолітніх осіб, уповноважених осіб, зокрема суддів, прокурорів та інших [4, с. 42].

Значення кримінальної процесуальної форми для процесу судового та досудового розгляду справи полягає в тому, що вона забезпечує режим законності в процесі, створює умови для достовірних висновків у справі, містить гарантії захисту прав і законних інтересів беруть участь у справі, сприяє виховному впливу кримінального процесу [5, с.28].

Виходячи з цього, на нашу думку, кримінальна процесуальна форма є встановленим кримінальним процесуальним законом порядком, згідно з яким здійснюється прийняття кримінальних процесуальних рішень та їх реалізація в судовій та досудовій діяльності, а також забезпечується їх взаємозумовленість. При цьому, важливість суворої відповідності діяльності кримінальній процесуальній формі поширюється не виключно на владних суб'єктів, а і на всіх учасників кримінального судочинства

Щодо значення кримінальної процесуальної форми, то вона полягає в наступних аспектах:

1. Завдяки ній створюється стабільний режим кримінального провадження, а також забезпечується законність діяльності судових і правоохоронних органів. Повне дотримання вимог кримінальної процесуальної форми є важливою умовою легітимності та законності рішень суду. Якщо уповноважені органи відступають від законодавчо визначеної форми кримінального процесу, то такі дії є незаконними та визнаються недійсними.

2. Процесуальна форма має сприяти правильному та всебічному встановленню мотивів злочину, оскільки у ній закріплені практичні методи кримінального процесуального пізнання, що спеціально вироблені в сучасній науці кримінального процесу та апробовані на практиці.

3. Процесуальна форма цілком забезпечує активність державних органів та посадових осіб, що розглядають чи розслідують кримінальне правопорушення, оскільки регламентує чіткі терміни здійснення відповідних процесуальних дій.

4. Вона є головною та невід'ємною гарантією прав та законних інтересів учасників кримінального процесу.

5. Кримінальна процесуальна форма забезпечує профілактичний та виховний ефект для кримінального судочинства, підвищує авторитетність суду, а також переконливість його вироку.

Складовою кримінально-процесуальної форми є кримінально-процесуальні акти. КПК вимагає, щоб усі процесуальні дії та рішення були закріплені шляхом складання відповідних процесуальних документів. Без цього немає карного процесу, немає кримінальних справ [3, с. 133].

Серед чинників, що впливають на визначення кримінальної процесуальної форми кожної окремої держави, основними можна назвати: 1) кримінальну процесуальну політику держави; 2) соціальні норми, які є загальноновизнаними у суспільстві (моральні, релігійні та інші); 3) науково-технічний прогрес; 4) право Європейського Союзу; 5) праксеологію. Саме ці чинники найвагомніше впливають на формування кримінальної процесуальної форми [6, с.61].

Як бачимо науково-технічний прогрес займає свою позицію серед усіх зазначених факторів, адже сучасні глобалізаційні процеси, автоматизація та тотальна діджиталізація диктують умови відповідності в усіх сферах суспільного життя, а відповідно й в правовому аспекті, та навіть торкається такої консервативної галузі права, як кримінальний процес.

Забезпечення кримінального провадження науково-технічними засобами на сьогодні є дуже важливою проблемою, яку намагаються вирішити в Україні. Вирішення цього питання є одним із завдань української кримінальної процесуальної політики. Така політика є самостійним напрямом державної діяльності в сфері боротьби із злочинністю, та полягає у виробленні відповідних стратегій та тактик, які сприятимуть вирішенню кримінальних конфліктів, а також реалізації кримінальних процесуальних норм. Головною метою впровадження кримінальної процесуальної політики є забезпечення, гарантованих Конституцією та законами, прав і свобод людини та суспільства, а також інтересів держави [5, с. 131–132].

Технічний прогрес має своє відображення в зазначеній політиці через встановлення кримінально - правових заборон і має на меті зменшення або недопущення негативних наслідків через їх використання; визначення певних обставин, які виключають злочинність діяння, та можливо пов'язані з

науково-дослідницькою діяльністю та технічними системами; визначення можливого майбутнього стану НТП та його впливу на кримінальний процес.

Про загальну важливість створення сучасної, нової кримінальної процесуальної політики, тобто модернізованої системи законодавчо визначених засобів протистояння злочинності, наголошує науковець Пастухов Павло Сисоєвич. На його авторитетну думку, перехід до електронної форми документообігу, та діловодству – це супутній етап модернізації судової та правоохоронної систем. Однак, «інформатизація» кримінального слідства показує проблему незмінності правової системи, тим самим визначає необхідність докорінного перегляду кримінальних процесуальних умов та норм доказування, які сьогодні підлаштовані на паперове оформлення ходу та результатів діяльності правоохоронних органів та судової системи по розслідуванню кримінальних злочинів [7, с. 134]. Будь-яка політика, зокрема і кримінальна процесуальна, не закладається лише в деклараційних твердженнях боротьби із злочинністю. Вона має проходити процес формування, редагування і в решті решт реалізації, тобто виконання. Основні принципи та напрями кримінальної процесуальної політики України відобразилися в концепції прийнятої ще у 1992 році, щодо судово-правової реформи, концепції реформування кримінальної юстиції України від 08.04.2008 р., а також концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні, від 10.05.2006 р. В цих документах були сформульовані основні напрями гуманізації та демократизації юстиції по кримінальних справах, у відповідності вимогам міжнародних договорів та співтовариств, членом яких є Україна [8, с.248-249].

Звертаючи увагу на те, що відповідний аналіз не є загальним та повним, проте ми можемо зробити висновок, що подальші напрямки вдосконалення кримінального процесуального закону в Україні визначені Національною стратегією у сфері прав людини, що була затверджена Наказом Президента України у 2015 році [9].

Сучасне право, зокрема і кримінальне і кримінальне процесуальне сколихнула всесвітня пандемія короно вірусної інфекції. Викликом для науковців та правників стало питання як забезпечити ефективний розгляд та розслідування кримінальних справ при цьому додержуючись карантинних норм та обмежень. Законодавці в Україні знайшли відповідь на поставлені питання в здійсненні поправок в закон, зокрема шляхом затвердження Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 № 540-IX [10]. А також Закон «Про внесення змін до пункту 20-5 розділу XI "Перехідні положення" КПК України щодо особливостей судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні та розгляду окремих питань під час судового провадження на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 13.04.2020р. № 558- IX [11]. Цими законами впроваджені механізми, що направлені на забезпечення гарантій та принципів кримінального провадження, серед яких: розумні строки, доступ до правосуддя, гласність, законність, тощо.

Отже, кримінальна процесуальна форма – це передбачений законом порядок кримінального провадження, система проведення окремих процесуальних дій та прийняття відповідних процесуальних рішень. На кримінальну процесуальну форму впливає багато різноманітних чинників, серед яких: суспільний розвиток, різноманітні світові та локальні події (зокрема епідемії), а також науково-технічний прогрес. З кожним роком глобалізаційні процеси прискорюються, НТП розвивається все швидше, а тому правова форма, зокрема кримінальна процесуальна, має відповідати потребам, інтересам та рівню сучасного суспільства.

1.2. Використання досягнень науково-технічного прогресу в становленні кримінальної процесуальної форми в Україні

Як зазначалося вище, процесуальна форма – це процедура кримінальної процесуальної діяльності, яка передбачена законом. Завдяки їй створюється детально врегульований і суворо обов'язковий правовий режим провадження у всіх кримінальних справах. Вона визначає правовий режим провадження у кримінальній справі, що відповідає завданням судочинства і його принципам.

Сама мета існування процесуальної форми полягає у створенні детально врегульованого, стійкого, стабільного процесу у кримінальній справі, що відповідає загальним завданням судочинства та його засадам. Безумовне дотримання передбаченої законом процесуальної форми, є необхідною умовою всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, встановлення істини та прийняття за ним законного, обґрунтованого та справедливого рішення.

Серед визначаючих факторів, які впливають безпосередньо на юридичну модель кримінальної процесуальної форми держави слід зазначити науково-технічний прогрес.

При створенні або перетворенні Української кримінальної процесуальної форми праники дивляться на досвід інших країн світу, на їх ефективність протидії злочинності та на дотримання основних принципів судочинства, а також аналізують можливість застосування їхньої практики в українській правовій системі.

Впровадження науково-технічного прогресу у процесуальну форму кримінального судочинства не нове питання для Українських науковців-праників. Досягнення НТП завжди були і залишаються та будуть одними з основних чи головних джерел вдосконалення та оновлення засобів доказування в кримінальному провадженні. НТП є рушійною силою для постійної модернізації наявних і розробки нових технічних засобів

виявлення, фіксації, вилучення, дослідження та використання в процесі доказування слідів кримінального правопорушення та інших доказів, а також проведення більшості процесуальних дій [12, с. 88].

При дослідженні теми впливу НТП на процесуальну форму М. Л. Якуб доцільно звертав увагу на те, що порядок кримінального судочинства має будуватися на науково обґрунтованій основі. В ньому мають відображатися досягнення науки, використатися сучасні досягнення науково-технічного прогресу, а також досвід практичної діяльності посадових осіб органів державної влади [12, с. 90].

За своїм функціональним призначенням сучасні науково-технічні засоби можуть бути організаційними (комп'ютерна техніка, яка допомагає складати проекти кримінальних процесуальних актів), процесуальними (засоби фотографування, аудіозапису, відеозапису та інші), та організаційно-процесуальними (Єдиний реєстр досудових розслідувань автоматизована система документообігу судів) [12, с. 92].

Поява науково-технічних засобів на стадії попереднього слідства обумовлено, появою нових можливостей, що спрощують проведення слідчих дій, та виникненням нових видів злочинів з використанням сучасних технік. Саме через це, створюється необхідність в динамічному оновленні законодавчих аспектів викриття злочинів і засобів їх розкриття, розслідування та попередження, адже, на відміну від кримінального світу, правоохоронні органи мають можливість діяти лише на підставі закону, а закони в свою чергу не завжди відповідають сучасним потребам правоохоронної практики [13, с.14].

Необхідно зазначити, що в Україні значно поширилось впровадження систем електронного документообігу в державних органах, що є наслідком розвитку електронного урядування, а також багато державних адміністративних послуг переведено в електронний формат .

Для централізованого обміну інформацією та даними із органами державної влади, а також для отримання доступу до окремих інформаційних систем в рамках кримінального процесу було необхідно створити електронне судочинство. Актуальною проблемою користування відповідними електронними матеріалами, а перш за все електронними доказами, стала дотримання ними вимог достовірності та достатності, належності, допустимості. Якщо керуватися правовою практикою і аналізувати загальні уявлення про доказування та докази, можна припустити, що використовувати науково-технічні засоби допустимо, якщо вони дотримуються вимог законності, науковості та етичності. Критерії допустимості використання науково-технічних засобів розглядається багатьма вченими, однак, єдиної думки вони не мають, адже неможливо узагальнити всі відповідні засоби та надати їм об'єктивну характеристику [14, с.212].

Докорінне оновлення кримінального процесуального законодавства України відбулося із прийняттям нового кримінального процесуального кодексу України в 2012 році, саме ця подія стала початком науково-технічної модернізації кримінальної процесуальної форми. Серед новел в кримінальній процесуальній формі з'явився такий новий різновид процесуальних документів, як електронний документ; також не можна ігнорувати той факт, що порядок здійснення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій зазнав змін, а також порядок фіксації ходу окремих процесуальних дій (зокрема, слідчих (розшукових) дій) та етапів кримінального провадження, та інше [15].

Щодо електронних доказів, то вони відрізняються від інших джерел доказової інформації (показань чи речових доказів, документів, тощо) адже вони створюються за допомогою спеціальних пристроїв, зберігаються та обробляються, а також передаються за допомогою лише електронних носіїв інформації та комп'ютерних або телекомунікаційних мереж. Лише завдяки використанню спеціального програмного забезпечення вони стають доступними для вивчення людиною. Питання забезпечення їх належності і допустимості є вкрай актуальними, адже електронні докази легше підробити чи фальсифікувати, ніж звичайні (паперові) форми доказів, тому зараз в кримінальній процесуальній формі України чітко не регламентовано порядок збирання та забезпечення електронних доказів, а також методи їх дослідження, механізми визначення особи, яка надала чи створила відповідну інформацію в електронній формі [15].

Також, КПК України за допомогою новітніх систем та технічних засобів вагомо розширив можливості проведення процесуальних дій під час безпосередньо судового провадження, зокрема, можливим стало застосування сучасних засобів відеозапису (режим відео конференції), а також системи аудіо фіксування. Велика частина вищезазначених оновлень кримінальної процесуальної форми складає зміст концепції «електронного правосуддя», яке впроваджується в Україні вже протягом декількох років. [16, с. 87].

Однак, треба відмітити, що до кінця концепцію «електронного правосуддя» реалізувати в житті не вдається, адже можливості застосування досягнень науки і техніки характеризується значним розривом між теоретичними аспектами і практичними, невизначеністю проблем загального науково-технічного забезпечення процесу відвернення, розкриття, попередження, а також розслідування злочинів, та у сфері кримінального судочинства. Вирішальним кроком до удосконалення діяльності правоохоронних та судових органів є визначення шляхів, методів та засобів усунення чи вагомого скорочення розриву між реальними можливостями практики і науково-технічним потенціалом [16, с.88].

Цікавим є той факт, що 15 березня 2021 року до Верховної Ради України було подано проект Закону “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо впровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування ”, відповідну законодавчу ініціативу подав Президент України Володимир Зеленський. Новелою відповідного законопроекту стало впровадження до кримінальної процесуальної форми інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування, тобто нового інституту інформатизації сторін кримінального провадження [17].

Головною метою створення цієї системи було забезпечення збирання, зберігання, пошуку, оброблення і передачі матеріалів та відомостей у кримінальному провадженні. Така система має об’єднувати інформацію з Реєстру досудового слідства з судовим реєстром, а у деяких випадках із іншими електронними реєстрами.

Детальний порядок роботи такої системи сьогодні невідомий, але окремі переваги ми можемо вже дослідити. Зокрема, завдяки можливості подачі документів в електронному вигляді, процес отримання документів судом та їх обробка значно полегшиться та пришвидшиться. Це є дуже актуальним в період всесвітньої пандемії, коли судам потрібно функціонувати в нормальному порядку, дотримуючись карантинних обмежень.

Також, функція ознайомлення з матеріалами кримінального провадження через електронну систему також стала б доступною для кожного учасника справи. Враховуючи те, що зазвичай кримінальні справи містять не менш п’ятдесяти аркушів, а інколи і декілька томів, то система електронного ознайомлення з матеріалами справи значно зменшила час перебування в кабінетах слідчих та суддів учасників кримінального провадження, адже зараз ознайомлення з матеріалами справи проходить шляхом їх фотографування [17].

Підкреслимо той факт, що завдяки такій системі формально порівнюється статус паперових та електронних документів, засвідчених електронним підписом.

Наостанок підкреслимо, що зменшиться об'єм паперової справи, що полегшить та прискорить роботу співробітників суду з її оформлення та зберігання, а також з її оброблення та аналізу.

Однак питання полягає в тому, чи готові наразі органи судового та досудового провадження до таких діджиталізованих нововведень. Проблемою також є значні фінансові витрати, які потребує така система, зокрема для забезпечення кібер-безпеки та безпечного інтернет-покриття. Водночас діджиталізація великих міст пройде легко, адже є всі ресурсні, технічні та персональні можливості, а от в селах, селищах в яких подекуди немає навіть зв'язку та Інтернету процес цифролізації судочинства може затягнутися та потребувати значних фінансових та кадрових вливань. Тому, можливе паралельне існування двох систем – паперової та електронної, однак чи будуть вони налагоджені між собою також є великим питанням [17].

Щодо використання в Українській кримінальній процесуальній практиці дослідження біоматеріалів, то такий метод дослідження доказів використовується дуже обмежено, адже немає достатнього правового регулювання питання використання геномної інформації людини для досягнення цілей кримінального слідства. Так, функціонування та створення бази даних на основі ДНК регулюється лише одним відомчим документом Міністерства внутрішніх справ України, та визначені в ньому порядок та джерела формування геномної бази даних є дуже обмеженими та недосконалими, що не має можливості повною мірою, ефективно та доцільно використовувати відповідну інформацію. Відповідне питання знайде вирішення лише тоді, коли регулювання баз даних ДНК вийде з відомчого рівня на загальний законодавчий рівень та стане частиною кримінальної процесуальної форми, а можливо і частиною конституційних понять [18, с.11].

Досудова практика свідчить, що уповноважені особи, зокрема слідчі та криміналісти в ході огляду місця вчинення злочину, зокрема що стосується тяжких та особливо тяжких злочинів проти життя, здоров'я особи за фактами вчинення особливо тяжких злочинів, зокрема проти життя та здоров'я особи, значну увагу приділяють дослідженню біологічних матеріалів, що знаходяться на місці події та які можливо міг залишити злочинець, адже така геномна інформація є унікальною та дає можливість точної ідентифікації особи зловмисника. Якщо слідству вдасться виділити необхідну біологічну інформацію із слини, крові, епітелію, сперми, тощо та визначити її приналежність підозрюваному у вчиненні злочину, то це буде достовірним доказом вчинення цією особою відповідного злочину. За відсутності бази ДНК можливих порушників кримінальних законів досудове слідство має перевірити десятки, а інколи і сотні осіб, що можуть бути причетні до вчинення певного злочину, шляхом відібрання гласним чи негласним методом зразків біологічного матеріалу для дослідження шляхом порівняння. Процедура відбирання біологічних матеріалів у осіб, що можливо причетні до вчинення злочину здійснюється за нормами, що передбачені статтею 241 Кримінального процесуального кодексу України, та в разі незгоди особи добровільно надати геномовмісні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160–166 Кримінального процесуального кодексу України, може надати можливість, або зобов'язати слідчого, прокурора відібрати біологічні матеріали примусово. Через те, що доводиться перевіряти багато матеріалів, офіційно фіксувати результати таких перевірок, то на розслідування злочину вчиненого однією особою витрачається дуже багато ресурсів та часу, що в деяких випадках порушує принципи оперативності та своєчасності роботи органів досудового розслідування, а також експертів та експертних установ взагалі, які змушені витрачати державні кошти та дорогоцінний час, перевіряючи всю інформацію, надану слідством, по декілька десятків раз[18,с. 12-13] .

Однак вдалим прикладом необхідності проведення саме генетичних порівнянь в кримінальному процесі є затримання злочинця Юрія Кузьменко, вину якого було доведено аж в 13 випадках убивств жінок. Він орудував у Васильківському районі Київської області. Одночасно з ним, у тій же місцевості, на жінок полювали ще два маніяки. Юрія Кузьменко вдалося затримати завдяки щасливому випадку: таксист, знайомий вбитої та зґвалтованої ним дівчини, бачив, як та сідала в машину та запам'ятав перші букви номерів. Після цього в тій машині було відібрано наявні біологічні матеріали та відправлено на ДНК-експертизу, через те, що Кузьменко вже притягався до відповідальності та його ДНК-матеріали були у слідства, його було швидко ідентифіковано. Його спіймали в будинку свого брата ще у 2009 році. Маніяк зізнався у 206 вбивствах. Слідство змогло довести 13, а також десятки зґвалтувань та пограбувань. Його було засуджено до довічного позбавлення волі [19].

Не дивлячись на те, що вищезазначений порядок мав свої результати. Треба розуміти, що потреба сьогодення – це оперативний розшук злочинців, а тому необхідним є законодавчо визначене врегулювання процесу реєстрації геномної інформації людей. Це безперечно надасть можливість у стислі строки накопичувати геномну інформацію великої кількості осіб до автоматизованої бази даних, що, само собою, дозволить у майбутньому значно посилити та прискорити ефективність роботи органів досудового розслідування. Враховуючи те, що існує безліч ДНК, які не ідентифіковані, що були знайдені на місцях вчинення злочинів минулих років, то поява великого обсягу геномного матеріалу для порівняння може призвести до відновлення розслідування багатьох кримінальних справ, в яких злочинця не можна було визначити в інший доступний на той час спосіб [18, с.14].

Роблячи підсумок за проведеним дослідженням, слід сказати, що дуже скоро в Україні може начати законно запрацювати власна база дезоксирибонукліїнових кислот, що значно змінить та піднесе роль криміналістичних профілів в дослідженні та розкритті багатьох тяжких та

особливо тяжких злочинів, а також надасть можливості органам слідства повернутись до злочинів минулих років та розкрити їх.

Якщо законодавчо це питання буде врегульовано, то це допоможе нашій державі:

- значно зменшити час на визначення осіб, що вчиняють злочини, ідентифікувати тіла загиблих невідомих осіб, а також заощадити чималі кошти, що сьогодні з державного бюджету, за рахунок податків, витрачаються на відповідну роботу досудового розслідування;
- розробити та впровадити дуже дієвий інструмент попередження рецидивів злочинів;
- стимулювати подальший розвиток та повноту наукових досліджень у сфері генетики;
- розробити та почати взаємне міждержавне партнерство з обміну базами геномних даних, що стане головним інструментом для протидії транснаціональній злочинності, тощо.

Висновок. Кримінальна процесуальна форма – це одне із фундаментальних понять кримінального процесу. Загалом під процесуальною формою розуміють сукупність однорідних процедурних вимог, які законодавчо регламентують дії учасників процесу і спрямовані на досягнення певного результату. Кримінальна процесуальна форма містить в собі гарантії виконання прав і основних свобод учасників кримінального процесу. Серед чинників, що впливають на визначення кримінальної процесуальної форми кожної окремої держави, своє місце займає науково-технічний прогрес. Використання науково-технічного прогресу у кримінальній процесуальній формі є необхідним для попередження та викриття злочинів; забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування та судового розгляду; для забезпечення підвищення ефективності проведення процесуальних дій тощо. Корінні зміни процесуальної форми під впливом

досягнень НТП прогресу почалися із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, проте, подальший розвиток законодавства потрібен, оскільки в сучасному суспільстві ефективне функціонування всіх правових інститутів зокрема, у сфері судочинства та правоохоронної діяльності, неможливе без застосування новітніх інформаційних, фіксувальних та комунікаційних технологій, які швидко розвиваються і за своїм функціоналом здатні вирішувати значні процесуальні проблеми більш ефективним та менш ресурсозатратним шляхом. Для забезпечення належної ефективності протидії злочинності правоохоронними органами (а, зокрема, їх оперативними підрозділами) нагальною потребою є правове урегулювання використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС В ФОРМУВАННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

2.1 Використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в зарубіжних країнах

Використання НТП є однією з найважливіших умов розвитку сучасного демократичного суспільства всіх розвинутих країн, а також країн, що розвиваються. Він створює все більш широкі можливості для поліпшення умов життя певних соціальних груп населення, та інколи може стати причиною певних соціальних проблем, а також погрожувати основним правам та демократичним свободам людини. Всі країни світу намагаються використовувати НТП на благо людини і відвернути та певним чином нейтралізувати негативні наслідки впровадження в повсякденне життя науково-технічного прогресу.

Що стосується впровадження НТП в кримінальну процесуальну форму, то досвід зарубіжних держав розглядають найчастіше на прикладі США, Німеччини, Англії і Франції, Китаю та Кореї, адже правові системи саме цих держав належать до числа найбільш досліджуваних в юридичній науці, причина тому – їх загальносвітова історична значимість та вплив, який вони мають на правові системи інших країн, а також, тому що сучасні тенденції НТП мають витоки саме із цих розвинутих країн.

Нажаль, можна констатувати, що кримінальна процесуальна форма багатьох країн як ближнього, так і далекого зарубіжжя недостатньо вивчена у порівняльній науці України, та не отримала відповідної оцінки, та неможна говорити про те, що для науки права та об'єктивного дослідження не важлива кримінальна процесуальна форма, наприклад Мексики чи Аргентини, а також ОАЕ чи Індії.

В різних країнах, в залежності від історичного розвитку та політичного устрою є певні притаманні їй особливості використання досягнень НТП в кримінальній процесуальній формі.

Щодо використання НТП в процесуальній формі Сполучених Штатів Америки, то там створена система електронного документообігу. Раніше у сторін кримінальної справи не було обов'язку подавати до суду документи в електронній формі, але зараз така умова є обов'язковою, через те, що система

електронного обігу документів надає можливість згуртувати всі матеріали справи в одному сховищі, що є більш зручним для їх обробки та подальшого використання в ході судового провадження. Крім того, система електронного документообігу надає можливості ефективного забезпечення таких прав, як доступ до правосуддя, доступ до інформації, гласність та законність судового процесу, тощо [20, с. 742-744].

Щодо інших аспектів використання НТП в сполучених штатах, то при досудовому провадженні справи використовуються сучасні електронні прилади, зокрема комп'ютери, аудіо- та відео- записувальні системи, ідентифікатори особистості та навіть поліграфи. Проте не всі ці прийоми та засоби є абсолютно прийнятними в американській процесуальній формі, адже виникає багато формальних проблем в разі їх використання, тому сьогодні вони мають більш експериментальний характер ніж постійна стабільна практика [20, с. 747].

У Канаді створена та практикується система, яка реєструє та зберігає повну інформацію повна всіх вироблених документів на території держави, а електронна система дозволяє учасникам кримінального процесу отримувати доступ до певних «пакетів» конфіденційної інформації, та дозволяє знайомитися з матеріалами кримінальної справи, стороною якої відповідна особа є [20, с. 780].

Приклад використання НТП можна розглянути на Великобританському поліцейському розслідуванні, адже за процесуальною формою воно проводиться робітниками поліції, яким дозволено максимально використовувати усі відомі сучасні легальні електронні пристрої та комп'ютерні технології для фіксації доказової інформації, інформація, що закріплена на таких пристроях стороною обвинувачення представляє в суд і використовує в разі подання усних свідчень. Така тенденція можлива завдяки тому, що Британія має прецеденту правову форму, а отже може в динаміці підлаштувати свій закон під сучасні потреби суспільства, а і зокрема кримінального процесу. [21, с. 136].

Кримінальна процесуальна форма Німеччини є прикладом використання НТП на практиці та на законодавчому рівні. Зокрема в Німеччині практикується використання електронного архіву, який передбачає використання штучного інтелекту для пошуку необхідної для розгляду кримінальної справи інформації по всіх існуючих в державі офіційних електронних джерелах (Rasterfahndung, ст. 98а КПК ФРН). На досудовому рівні прояв НТП полягає у тому, що однією із слідчих дій є контроль електронних засобів комунікацій. Така слідча дія може проводитись за рішенням суду, а у виключних невідкладних випадках - за санкцією прокурора. Задля забезпечення конфіденційності особистого життя, згідно з п. 5 ст. 100 КПК ФРН, якщо отримані внаслідок відповідної слідчої дії відомості вже не актуальні, або більше не знадобляться слідству, вони мають бути знищені за присутності та під наглядом прокурора. За результатами знищення складається відповідний окремий акт та додається до матеріалів справи. Окремим випадком використання НТП є також використання в доказуванні так званого таємного дізнавача, а також використання таємного спостереження із постійним відеозаписом [22].

Австрійський кримінальний процес є схожим на німецький, але, окрім притаманного Німеччині електронного архіву, використовується система порівняння даних (Datenabgleich, ст. 141УПК АР). Зазначений процес дозволяє в автоматизованому режимі порівняти інформацію з однієї бази даних, в якій зберігаються відомості про осіб, що підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, із іншими базами даних, з метою встановлення особистості, отримання додаткових даних у справі чи додаткової характеристики фігурантів кримінальної справи. В рамках зазначеної процедури, зазвичай, порівнюються бази даних різних судів, тобто порівнюються данні, отримані іншими судами, щодо однієї особи протягом визначеного проміжку часу. Так порівняння відбувається завдяки спеціальним програмам, які регламентовані в процесуальній формі [21, с. 266].

В Швейцарській Конфедерації змінам під впливом НТП піддалися і класичні слідчі дії. Прикладом є ст. 144 кримінально-процесуального закону, в якій передбачено проведення допиту особи за допомогою відео-конференції, у випадках, коли допитуваний не може з'явитися на допит, або його явка потребує великих витрат. Використання відео-зв'язку можливе як на етапі досудового слідства, так і безпосередньо при розгляді справи судом [23]

Для країн Європи притаманним є проведення аудіо та відео спостереження за підозрюваними у вчиненні злочинів особами. Зокрема, кримінальним процесом Франції така процедура повністю регламентована (*Des sonorisations et des fixations d'images de certains lieux ou véhicules*, ст. 706-96 КПК ФР). Цей вид спостереження передбачає встановлення технічних засобів аудіо- і фото- фіксації в оселях, місцях перебування, автівках та навіть приватному житлі обвинуваченого чи підозрюваного з метою отримання додаткової доказової бази, або для того, щоб попередити наступні можливі злочини. Таке спостереження проводиться тільки за рішенням суду, яке має силу протягом чотирьох місяців з моменту ухвалення, та якщо з особи за якихось обставин знімається підозра – відповідні слідчі дії припиняються [24, с.216].

Китай, як країна з найшвидшим розвитком техніки та науки користується системою «Мобільне судочинство». Китай доклав величезних зусиль щодо створення таких судів, використовуючи великі дані, хмарні обчислення, штучний інтелект і блокчейн. У 2019 році було запущено у 12 провінційних одиницях експериментальний проект під назвою «Мобільні мікросуди», що надають комплексні послуги, у тому числі подання документів, слухання, посередництво та обмін доказами, з метою полегшення судових процедур. Така система розвантажує судову владу, адже для вирішення більшості легких справ учасникам процесу немає необхідності йти до суду, все вирішується в електронному режимі, та процесуальні документи та навіть рішення суду відправляється одразу на смартфон

учасника відповідної справи. Відповідний досвід може бути використаний в судочинстві у кримінальних справах про тяжкі та особливо тяжкі злочини [25].

Також, Китай є країною в якій вдало та широко використовується система розпізнання облич для затримання осіб, які є підозрюваними в скоєнні злочинів. Щодо використання інших досягнень НТП, то в Китайській Народній Республіці застосовують поліграф, так званий «Детектор брехні», як співробітники правоохоронних органів захисту прав громадян і держави, він став вже невід'ємною частиною кримінальної процесуальної форми, а також поліграф широко застосовується, у наукових дослідженнях, у бізнесі [26, с.86] .

Кримінально-процесуальне законодавство Південної Кореї використовує систему стандартів доказування, що включають «Правило кращого доказу» (Best Evidence Rule). Починаючи з 2016 року, в силу «неможливості безпосереднього сприйняття електронних доказів», в якості допустимих судами приймаються роздруківки таких відомостей [26, с. 209-215].

НТП також має активний вплив на мусульманські країни, адже не дивлячись на те, що за їхньою системою права єдиним законодавцем є Аллах, а право має ґрунтуватися на Корані та Суні, НТП повільно переплітається та знаходить своє місце в кримінальній процесуальній формі відповідних релігійних держав. Через те що мусульманські норми не пристосовані до динамічних глобалізаційних процесів та перетворень, виникла необхідність в розробці кодифікованого законодавства, яке тлумачиться світськими, тобто незалежними від релігії, судами, перш за все в сфері кримінальних та цивільних правовідносин. Навіть при відсутності в законах механізму використання сучасних технологій, юридична практика знаходить способи легального використання засобів науково-технічного прогресу завдяки аналогії права [27, с.55-56].

Республіка Казахстан, як представник країн СНГ, також активно впроваджує досягнення НТП в свою кримінальну процесуальну форму,

завдяки чому з кожним новим кроком підвищує ефективність розкриття та розслідування злочинів. Правники Казахстану дійшли до висновку, що неможливо без впровадження сучасних інформаційних технологій, що базуються на засобах електронно-обчислювальної техніки, базах даних, комп'ютерних програмах, цифровій фотографії, відео- та звуко- записі, інформаційних системах, інформаційних та телекомунікаційних мережах, а також на засобах їх захисту, досягти високого рівня роботи правоохоронної та судової систем. Застосування вищезазначених засобів наразі доступно саме завдяки досягненням науково-технічного прогресу. Також зазначимо, що сьогодні значно розширені можливості використання засобів фото фіксації в цифровому форматі, що дозволяє зберігати та обробляти більшу кількість матеріалу, та взагалі отримувати більш якісні та детальні докази, а використання відеозапису стало простим у використанні та доступним навіть у самих глухих селищах та селах, адже навіть звичайний мобільний телефон наразі наділений сучасною якісною камерою та може фіксувати значну кількість інформації та дуже швидко її перероблювати і надсилати до загальних файлових сховищ [28].

Окрім використання цифрових технологій в кримінальній процесуальній формі, іншим аспектом впровадження досягнень НТП є досвід використання біо-матеріалів при розслідуванні кримінальних злочинів багатьма розвинутими країнами світу. Відповідний досвід говорить про те, що генома інформація про людей, яка систематизована у відповідні бази даних та яка використовується в кримінальному процесі, має найбільшу достовірність та ефективність. Крім того, визначається, що найбільшою ефективністю володіє метод молекулярно-генетичних досліджень, що впроваджується та використовується разом із введенням автоматизованої бази даних дезоксирибонукліїнових кислот (ДНК) [29, 289].

Прикладом використання відповідної бази даних є Великобританія в якій було створено ще у 1995 році так звану «NDNAD», тобто базу даних дезоксирибонукліїнових кислот Національної кримінальної розвідки, в яку на

сьогоднішній момент внесено вже більш 6,8 мільйонів різних даних-профілей, що призвело до того, що в період від 2001 до 2020 років було ідентифіковано більше 735 тисяч зразків дезоксирибонукліїнових кислот, що вилучені з місць вчинення різноманітних злочинів [30, с.122].

Вже у двохтисячному році в Америці в рамках Федеральної програми для засуджених було створено федеральний підрозділ бази даних дезоксирибонукліїнових кислот, що має назву «FDDU», який допомагає уповноваженим працівникам кримінального слідства, ідентифікувати осіб, чий профіль знаходиться у вищезазначеній базі даних дезоксирибонукліїнових кислот [30 с.123].

Уповноважені особи додають у базу даних ДНК відповідні генетичні матеріали (зокрема кров чи зразки епітелію, волосся, слини, тощо), осіб які підозрюються чи вже обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень на території штатів, крім того до цієї бази потрапляють зразки біоматеріалу осіб, які вчинили злочини за межами Сполучених Штатів Америки, але знаходяться під вартою в Америці. Для кожного затриманого створюється свій профіль ДНК, який завантажується та зберігається в базі. Якщо на місці вчинення злочину є біологічні матеріали невідомих осіб, то вони відповідно перевіряються на співпадіння із вже існуючими в базі дезоксирибонукліїнових кислот матеріалами/профілями [30 с.124].

Базами ДНК протягом декількох десятиріч користується також Китай. За допомогою генетичної бази даних вони розслідували зокрема злочин про зґвалтування та вбивство одинадцятьох жінок та маленьких дівчат, що були вчинені з 1988 по 2002 роки. Китайськими правоохоронцями було зібрано більше 200 000 відбитків пальців рук і проаналізовано більш як 100 000 зразків генетичних матеріалів. Аж Тільки у 2016 році було встановлено за генетичним матеріалом родинний зв'язок людини, затриманої за корупційний злочин, з особою, сліди ДНК якої було знайдено на місці вчинення вбивства жінки у далекому 2005 році. ДНК. Злочинцем виявився племінник затриманого - Гао Ченген, 54-річний Ченген, якого китайські ЗМІ

називали місцевим “Джеком-потрошителем”, стежив за своїми жертвами, грабував їх, гвалтував та вбивав. Він перерізував їм горло і спотворював їхні тіла. Тяжкі злочини були скоєні на території провінції Ганьсу. Врешті решт він сам зізнався у всіх вчинених злочинах внаслідок чого його було страчено у 2019 році [31].

Можна підсумувати те, що методи генетичних досліджень розвиваються разом із НТП та вже на сьогоднішній день в розробці у науковців є новітні технології, які можна використовувати в різних сферах життя, зокрема у медицині та кримінальному процесі. Вивчається питання ідентифікації особи за волоссям, віком та навіть кольором очей. Також можлива ідентифікація за психологічними, популяційними та етнографічними показниками людини.

Іншим дуже провокаційним засобом, здобутком НТП, що використовується при розслідуванні кримінальних правопорушень, в деяких країнах світу, є - гіпноз.

Гіпноз — це тимчасовий стан, який характеризується різким зосередженням уваги і достатньо високою схильністю до навіювання; людина попадає в стан гіпнозу під цілеспрямованим впливом так званого гіпнотизера або через самонавіювання [32, с.1].

Гіпноз викликає суперечки у сфері законодавства, з самого моменту своєї появи. З часом виділилося кілька проблемних для судочинства та права областей, пов'язаних з гіпнозом: проблема надання свідчень під гіпнозом; проблема оцінки злочинних дій, скоєних під гіпнозом чи з допомогою гіпнозу; проблема регуляції застосування гіпнозу в терапевтичних цілях та з метою розваги [32, с.1].

Розгляду питання використання гіпнозу в кримінальному процесі приділили науковці в США. Судовий гіпноз - це використання гіпнозу в процесі розслідування і як доказ у суді, який ставав дедалі популярнішим з 1950-х до початку 1980-х років, і його використання обговорювалося в 1990-х роках, коли його популярність в основному зменшилася. Використання судового гіпнозу утруднено побоюваннями щодо його надійності та точності.

Міністерство юстиції США стверджують, що гіпноз може бути іноді використаний у дослідженні, але що метод стоїть «серйозних заперечень» і що інформація від гіпнозу може вважатися неприйнятною. Судовий гіпноз розглядався для кількох цілей, включаючи: поліпшення гіпнотичної пам'яті, оцінку психічного стану обвинуваченого, визначення того, чи суб'єкт говорить правду, підготовка свідка до суду, визначення того, чи симулює він травму чи психічну травму, та підтримка захисту за кримінальним. справі. Деякі із цих застосувань знайшли більше підтримки, ніж інші, оскільки їх проаналізували академічні психологи. Хоча психологи можуть вважати за доцільне використовувати поліпшення пам'яті для пошуку зачіпок у процесі розслідування, які повинні призвести до виявлення більш конкретних доказів, його використання для визначення того, чи суб'єкт говорить правду, піддавалася широкій критиці [33, с.5].

Історичне використання судового гіпнозу було стимульовано аналогіями, проведеними між новими технологіями запису та методами судового гіпнозу, такими як гіпнотична вікова регресія, техніка, яка імовірно показує переживання, а також почуття загіпнотизованої людини у певний момент в минулому. Хоча це порівняння було популярне серед публіки, воно викликало занепокоєння у психологів, які продовжили дослідження гіпнозу і намагались визначити його відповідне використання в правоохоронних органах і чи було розум аналогом записуючого пристрою [32, с. 2].

Гіпноз використовувався правоохоронними органами та спецслужбами США як інструмент судової експертизи з часів Другої світової війни. Прихильники стверджують, що це дозволяє жертвам і свідкам згадувати події, що травмують, з більшою ясністю, відокремлюючи їх від емоцій, що затьмарюють пам'ять. У випадку, коли поліцейські управління по всій країні почали застосовувати судовий гіпноз, водій шкільного автобуса в Каліфорнії, який був викрадений і живцем похований із 26 учнями в підземному трейлері, пізніше точно згадав більшу частину номерних знаків своїх викрадачів, поки що під гіпнозом. (Всі 27 бранців пережили це випробування

після того, як вилізли з трейлера за допомогою шматка дерева.) Це було 1976 року. В останні десятиліття наукова обґрунтованість судового гіпнозу була поставлена під сумнів експертами, які вивчають, як працює пам'ять, особливо під час допитів у поліції та залах суду. Це один із прикладів зростаючої кількості судово-медичних практик – включаючи аналіз схем розбризкування крові та вивчення того, що відрізняє підпал від випадкових пожеж – на які прокуратура колись покладалася для винесення вироків, але які тепер вважаються ненадійними. "Масштаби наукових помилок у судовій медицині вражають уяву", - сказав Бен Вольф, адвокат Флореса [34, с.5].

Також, саме в Америці при розслідуванні справи «Веттерлінга», щодо 11-річного хлопця, якого викрали з його дома та вбили ще у 1986 році. Слідці по цій справі використали гіпноз для пробудження спогадів свідків злочинної події. Ден Рассьє, який живе на фермі в кінці під'їзної доріжки, де Джейкоб Веттерлінг був викрадений у 1989 році, згадує, як детективи відвезли його зі свого будинку недалеко від Сент-Джозефа, Міннесота, до іншого міста для гіпнозу. За його словами, це було приблизно через місяць після викрадення, і людина, яка проводила гіпноз, намагалася допомогти йому згадати деталі тодішньої події, а зокрема машину, яку він бачив, що під'їхала до його будинку і розгорнулася тієї ночі, незадовго до викрадення. "Вони хотіли отримати номер машини", - сказав Рассьє. "Вони хотіли отримати кращий опис машини" [35].

Чи тиснув поліцейський гіпнотизер на свідка чи він сам тиснув на себе, допит був сильним і дуже важким. Під час того, що він описав як «стан високої концентрації», Рассьє згадав, як бачив людину на пасажирському сидінні автомобіля, жінку чи дитину. Сьогодні він не знає, чи це справжній спогад чи сфабриковано під гіпнозом. «Я не впевнений, чи хтось дивився у вікно», - сказав він. «У своїй пам'яті я бачу, як хтось дивиться у вікно, але не знаю, чи це я бачив насправді» [34, с.6].

В іншій гучній справі, пов'язаній із судовим гіпнозом, Косул Чантакумман, якого було засуджено в 2007 році за вбивство агента з

нерухомості в Мак Кінні, штат Техас до страти. В цьому випадку також використовувався загіпнотизований свідок, поряд з аналізом слідів укусів та сумнівними доказами ДНК. У цій справі багато помилок судової експертизи, що Бен Вольф, адвокат Флореса, називає це «парадом жахів» [34, с.6].

Не дивлячись на певний негативний досвід, деякі країни світу на сучасному етапі розвитку все ж таки використовують гіпноз як метод розслідування злочинів. Зокрема серед таких країн Австралія, Англія, Ізраїль. Головною умовою на проведення гіпнозу в таких країнах є його добровільність. Тобто будь-який учасник кримінального провадження не може бути змушений піддатися гіпнозу [34, с.8].

Але в багатьох розвинутих країнах світу, зокрема Японії, Кореї, експерти побоюються, що цей процес може змусити людей згадати речі, яких не було. Таким чином, хоча це може допомогти розслідуванню злочинів, суди побоюються приймати їх як доказ [34, с.9].

Ще однією методою доказування в кримінальному процесі зарубіжних країн, що виникла з розвитком наукових знань є – «Сироватка брехні»

«Сироватка правди» відноситься до різних препаратів, які використовувалися для отримання правдивих заяв від людей. В давнину сироваткою правди називали звичайне алкогольне вино, яке на думку тодішніх законотворців могло допомогти витягнути правду з свідків чи підозрюваних у вчиненні злочинів. Тим не менш перше задокументоване використання сироватки правди для розкриття кримінальної справи відбулося в Нью-Йорку в 1903 році. Речовина, що викликає істину – це важкий наркотик, він викликав зізнання у поліцейського, який убив свою дружину. Першими ліками, які будь-коли були схвалені як ліки, що викликають істину, був скополамін [35].

Цей препарат був уперше «відкритий» акушером доктором Робертом Хаусом. Коли він вводив скополамін, популярний акушерський анестетик, його пацієнти впадали в "сутінковий сон" - стан, в якому вони автоматично надавали певного роду інформацію. Крім того, доктор Хаус міркував, що

суб'єкти, які перебувають під впливом скополаміну, не зможуть брехати, тому що наркотик тимчасово руйнує здатність мозку до міркування [35].

У 1930-1940 роках було досліджено нові речовини, фармакологічно схожі на скополамін. Барбітурати, такі як амітал натрію та пентотал натрію, широко використовувалися під час Другої світової війни з психіатричною метою. Невелика доза препарату викликала у пацієнта зниження частоти серцевих скорочень, зняла напругу та тривогу. Цей стан повного розслаблення дозволив солдатам спокійно розповісти про свої переживання, щоб зменшити свою травму. Отже, спостерігаючи за перевагами, які можна отримати від використання препаратів, що викликають істину, нацисти експериментували з мескаліном у концентраційному таборі [35].

Наркотики, що використовуються для примусу до визнання, відносяться до різних класів, але вони пригнічують центральну нервову систему і вводять споживачів у розслаблений, а у високих дозах - гіпнотичний стан. Основна послідовність полягає в тому, що правдивість легша за брехню - брехня вимагає розумових зусиль винаходу та концентрації. Отже, якщо ваші інтелектуальні здібності ослаблені, ви з більшою ймовірністю підете шляхом найменшого опору і очиститеся. У перші післявоєнні роки використання сироватки правди ця аргументація переважала в правоохоронних органах. Упродовж десятиліть поліція вводила наркотики вільно (хоча судді повсюдно відхиляли свідчення під впливом наркотиків як недійсні). Деякі агентства навіть шукали нові, кульмінацією чого став сумнозвісний експеримент МК-Ultra, в ході якого ФБР таємно вивчало вплив ЛСД на людей, які промивають мізки, протягом 1950-х і 60-х років. Деякі отримувачі навіть не знали, що їм запроваджують наркотики [36].

Жоден закон не забороняє використання сироватки правди за умови згоди суб'єкта. Але у справі 1963 року Верховний суд ухвалив, що отримані зізнання є вимушеними і, отже, неконституційними [36].

Наркотики, що викликають правду, вважаються неконституційними та неетичними за міжнародним правом і класифікуються як форма тортур. Тим

не менш, у 2008 році було публічно оголошено, що слідчі індійської поліції застосували невідомий наркотик, щоб упіймати злочинця, відповідального за теракти в Мумбаї, що продемонструвало постійне використання цих наркотиків [36].

Малоймовірно, що докази, отримані таким чином, будь-коли можуть бути дозволені в суді, за деякими винятками: у 2012 році суддя Колорадо дозволив передбачуваному злочинцю з кінотеатру «Аврора» пройти «наркоаналітичне інтерв'ю», але не для визначення його вини, а для визнання його неосудним. Навіть це було дуже спірним [36].

Поряд із вищим судом країни, вчені-правознавці в цілому згодні з тим, що сироватка правди порушує П'яту поправку, яка свідчить, що людину не можна примушувати до свідчень проти самої себе. Право зберігати мовчання несумісне з фармацевтичними препаратами, які заважають тримати язик за зубами. Деякі заходять так далеко, що називають їхньою формою тортур [36].

Слід визнати, що впровадження досягнень НТП також стало важливим кроком у боротьбі із сексуальним насильством. Наразі існують бази даних педофілів чи просто сексуальних злочинців, а також саме методи боротьби з педофілією – хімічна кастрація осіб, які є винними у вчиненні сексуальних злочинів у відношенні до малолітніх дітей.

Наприклад в США кожна особа може звернутися до відповідної бази даних і щоб отримати інформацію про осіб, які вчинили сексуальні злочини, або навіть знайти їх у конкретному районі, такий веб-сайт називається «Dru Sjodin» для сексуальних злочинців (NSOPW), веб-сайт міністерства юстиції, який дозволяє проводити загальнонаціональний пошук у реєстрах сексуальних злочинців з використанням різних варіантів пошуку. NSOPW дозволяє кожному громадянину шукати саму свіжу інформацію з усіх 50 штатів, округу Колумбії, територій відомих США та племен для визначення особистості та місця перебування злочинців на сексуальному ґрунті [37].

Подібна відкрита система, зокрема щодо осіб, що вчиняли злочини сексуального характеру, була створена в багатьох країнах світу. Зокрема в

Україні поступово впроваджується так званий «Реєстр педофілів». створено навесні 2020 року з метою запобігання дитячим зґвалтуванням. Це електронна база даних, що містить інформацію про людей, які засуджені за педофілію та інші злочини, пов'язані з порушенням статевої свободи неповнолітніх. Наповненням реєстру педофілів займається Міністерство юстиції України. ЄРОПН є складовою Єдиного реєстру засуджених та осіб, взятих під варту. Він був створений на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи, та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи», який набрав чинності 16 січня 2020 року. Станом на 26 жовтня 2021 року, до реєстру було внесено дані 171 особи, яка була притягнута до відповідальності та відбуває покарання за сексуальні злочини проти неповнолітніх, повідомила заступник міністра юстиції України Олена Висоцька [38].

А ось наприклад в Чехії вже півстоліття існує практика хірургічної кастрації, але реєстр педофілів поза законом. Чехи виявилися набагато радикальнішими в питаннях покарання осіб, які вчинили злочини на сексуальному ґрунті – ще з 1963 року в тоді ще Чехословаччині було запроваджено практику хірургічної кастрації. Щоправда, на добровільній основі. Хоча Комітет Ради Європи проти насильства неодноразово заявляв про неприпустимість такого покарання як принизливого для людської гідності, чеській владі аргументи Комітету не видалися переконливими, так що тільки в період з 2000 по 2012 рік у Чехії кастрували 85 сексуальних злочинців, включаючи педофілів. Мало того, у 2016 році віковий ценз був жорсткішим, і вік покарання знизили з 25 до 21 року [39].

А ось із базами у Чехії справа не пішла. За інформацією служби Radio Prague International, таку ініціативу висував підприємець Іржі Єгличка, але поліція та Управління захисту особистих даних Чехії виступили проти,

заявивши про незаконність такого реєстру. При цьому, як показало проведене підприємцем опитування, 95% із майже 16 тисяч чехів висловилися за створення такої бази даних[39].

Польща запустила реєстр педофілів ще у січні 2018-го. Як зазначили в прес-службі Міністерства юстиції Польщі, "право на охорону наших дітей вище за анонімність злочинців". "Держава несе відповідальність за захист дитини, а не педофіла. Злочинець, який ображає дітей, має зіткнутися із серйозними наслідками – не лише з багаторічним вироком, а й із втратою анонімності. Злочинець має бути під постійним контролем, щоб усі знали, що воно є їх сусідом", – наголосив міністр юстиції Збігнєв Зебро. У реєстрі опублікували імена, фотографії та адреси проживання 768 педофілів, жертвами яких ставали діти віком до 15 років. Крім відкритої частини реєстру, є ще й закрита, в якій розмістили дані про 2614 осіб, які вчинили сексуальні злочини щодо неповнолітніх віком від 15 до 18 років. Також до цього списку потрапили розповсюджувачі дитячої порнографії – при цьому суди відмовили у розміщенні інформації про них у відкритому доступі. Закритим реєстром зможуть користуватися поліцейські, судді, прокурори, керівники шкіл та літніх таборів для відпочинку дітей [39].

Практика хімічної кастрації існує у Польщі з 2009 року. Але процедуру проводять примусово лише тому випадку, якщо жертва злочинця була молодше 15 років або доводилася йому родичем [39].

У лютому 2012-го Росія ухвалила у третьому (остаточному) читанні закон, який посилює покарання для педофілів. Законопроект, підготовлений Слідчим комітетом РФ навесні 2011 року, було внесено до Держдуми тодішнім президентом РФ Дмитром Медведевим. Закон, який вперше ввів у кримінальне законодавство Росії термін "педофілія", відтепер передбачає примусову хімічну кастрацію педофілів, які вчинили злочин щодо дітей віком до 14 років [40].

В Естонії педофілів піддають хімічній кастрації з червня 2012 року, коли парламент ухвалив відповідний закон. Під час розгляду законопроекту

міністр юстиції Крістен Міхал заявив: "Дослідження показують, що подібні злочинці часто мають проблеми медичного характеру, які й обумовлюють скоєння подібних злочинів. А це означає, що після відбування покарання є велика ймовірність, що вони вчинять нові злочини" [40].

У Німеччині, за інформацією Deutsche Welle, налічується від 50 000 до 250 000 педофілів. Жертвами сексуальних домагань щороку стають близько 15 тисяч дітей. Але це лише ті випадки, про які заявили до поліції. За злочини сексуального характеру щодо дітей передбачено покарання від 6 місяців до 10 років позбавлення волі. Крім того, Німеччина, поряд з Чехією, є однією з небагатьох європейських країн, де з 1969 року закон дозволяє застосовувати добровільну хірургічну кастрацію. Її призначають гвалтівникам, які страждають на тяжкі захворювання та розлади психіки, що виникають в силу болісно підвищеного статевого потягу. Головні умови для операції: мінімальний вік пацієнта – 25 років, а також гарантія того, що кастрація не призведе до моральних та фізичних каліцтв [40].

База даних Crime Open (CODE) - це сервіс, який дозволяє використовувати дані про злочинність із кількох міст США для дослідження злочинності. Всі дані доступні для безкоштовного використання, якщо ви вкажете джерело даних. Типи злочинів CODE засновані на категоріях злочинів Національної системи реєстрації подій (NIBRS) ФБР із трьома змінами:

Категорія NIBRS "120 пограбувань" підрозділяється на "особисте пограбування 12A" (включаючи пограбування житлових приміщень), "комерційне пограбування 12B" та "інше пограбування 12U" (в основному використовується, коли неможливо визначити, чи було пограбування особистим або комерційним).

Категорія NIBRS «220 Крадіжка зі зломом / злом і проникнення» підрозділяється на «22A Крадіжка зі зломом у житловому приміщенні / злом та проникнення», «22B Крадіжка зі зломом у нежитловому приміщенні / злом та проникнення» та «22U Інші крадіжки зі злом і проникнення» (переважно використовується, коли це неможливо визначити, чи було крадіжка зі зломом житлового чи нежилого).

Деякі категорії міських злочинів не можуть бути повністю зіставлені з типами злочинів CODE, тому типи «Сексуальне насильство 11U шляхом проникнення (включаючи звалтування)», «Інше пограбування 12U», «Інше пограбування/злом та проникнення 22U», «Інше крадіжка 2 26U Інше шахрайство» використовуються для злочинів, які інакше не можуть бути закодовані [39].

Отже, розвиток НТП останніми десятиріччями має свій активний вплив на всі сфери людського життя, зокрема і на кримінально-правову. Розвиток науки та техніки не можна розглядати тільки як появу нових цифрових технологій та гаджетів, а й нових методів та знань, які можна використовувати в розслідуванні кримінальних злочинів як і сьогодні так і не розкритих злочинів минулого. В різних країнах, в залежності від історичного розвитку та політичного устрою є певні притаманні їй

особливості використання досягнень НТП в кримінальній процесуальній формі, зокрема у США активно впроваджується електронне правосуддя, в Китаї. Треба констатувати також той факт, що вдосконалення законодавства задля відповідності потребам сучасності йде повільно та не встигає за розвитком науково технічного прогресу.

2.2 Проблеми використання досягнень науково-технічного прогресу в кримінальній процесуальній формі в розвинених країнах.

Досягнення науково-технічного прогресу були і будуть основними джерелами вдосконалення, оновлення, безперервної модернізації існуючих та розробки нових засобів виявлення, фіксації та використання доказів в кримінальному процесі.

Щодо проблем використання досягнень НТП в кримінальній процесуальній формі різних країн світу, зокрема розвинутих. Слід зауважити, що завдяки глобалізаційним процесам, процесам гармонізації систем права та міжнародній співпраці, проблеми використання НТП в процесуальній формі є майже однаковими для всіх країн світу.

Всі розвинуті країни світу є правовими державами, тобто для легітимного використання досягнень НТП головною умовою є впровадження їх в двох площинах: практичній та формально-правовій. Практична сфера застосування НТП швидко розвивається, з'являються все нові технічні прилади та можливості їх використання, багато країн користуються досягненнями НТП на практиці, зокрема, як раніше зазначалося, різними засобами фіксації, різними технологіями доказування.

Разом із тим динамічний розвиток технологій породжує проблему їх використання, адже це потребує додаткової професійної підготовки кадрів, а

також підвищення технічної грамотності учасників судового та досудового процесу.

Головною проблемою також є формально-правовий (теоретичний) аспект впровадження нових технологій та методик в кримінальну процесуальну форму держави. Через те, що посадові особи правоохоронних органів та судової системи зобов'язані працювати лише в межах законодавства, деякі досягнення НТП не можуть використовуватися легально, адже не мають правового підґрунтя їх використання, а навіть якщо мають, то через недодержання принципів законності, об'єктивності, достовірності, а також через колізійність норм права, вже при судовому розгляді відповідні докази чи слідчі дії скасовуються судом. На сьогодні проблема теоретичного закріплення досягнень НТП в кримінальній процесуальній формі встала гостро перед усіма науковцями світу, адже з ростом інформаційних технологій зросла і якість злочинів, а також зросла погроза вчинювання трерористичних актів [41]

Загалом, треба визначити яким саме вимогам має відповідати законодавча регламентація використання досягнень науково-технічного прогресу у кримінальному процесі. Головною вимогою має бути його повнота. Отже, правова регламентація повинна поширюватися на усі види досягнень НТП, якими користуються уповноважені органи у кримінальному судочинстві, винятків із цього бути не має. Зрозуміло, що регламентація права буде різна. Умови, а зокрема і порядок застосування одного досягнення НТП (наприклад поліграфу) потребують конкретної детальної регламентації, а іншого, наприклад (фотоапарата) не потребують. Однак в будь-якому випадку загальні критерії допустимості впровадження досягнень НТП в кримінальну процесуальну форму будуть поширюватись на всі відповідні досягнення, включаючи їх у поле правового регулювання. Взагалі, законодавча регламентація використання досягнень НТП у кримінальному процесі має віддзеркалювати реальні сучасні потреби

практики відповідних державних органів. Саме від цього залежить її ефективність у кожний конкретний етап розвитку науки та суспільства. Поряд зі повнотою, правова регламентація використання досягнень НТП повинна мати ознаки динамічності, а також стабільності що дозволяє вчасно регулювати на нові суспільні відносини. Такі вимоги, є необхідним доповненням відносної стабільності права [42, с.110].

Слід визнати, що навіть найдосконаліша правова регламентація не зможе передбачити усіх деталей правового регулювання відповідних суспільних відносин, що виникають у кримінальному спектрі в зв'язку з НТП. Тому, завжди буде актуальним питання удосконалення правової регламентації кримінальної процесуальної форми. Важливим є те, що стабільність основних правових норм робить таку модернізацію оптимальною.

Велике значення також має дотримання прав, також інтересів особи під час використання новітніх технологій і методів при розгляді кримінальної справи. А отже, закономірною є вимога врахування цієї обставини при законодавчій регламентації відповідних дій. Серйозним правовим питанням є відображення в законодавстві співвідношення можливості та імперативної обов'язковості у використанні НТП. В цьому випадку слід надати перевагу нормам рекомендаційного характеру, що відповідають тенденції розвитку права. Але імперативні норми в розумних межах також мають діяти в законодавстві. При розробці певної правової регламентації впровадження досягнень НТП в кримінальну процесуальну форму правильним буде використовувати прецедентний досвід розвинутих зарубіжних держав [42, с.116].

Не випадковим є той факт, що багато вчених-конституціоналістів зі розвинених країн світу, зокрема Канади, США, Китаю, тощо, ставлять питання про важливість розробки так званої «цифрової» Конституції, яка б закріплювала та гарантувала права, свободи людини і громадянина у

співвідношенні із цифровим світом, що активно формується останні десятиріччя.

Як доречно зазначив російський вчений Зорькін В.Д. «в теперішніх обставинах минуле правове регулювання різних сфер суспільного життя потребує суттєвих змін. Подібно до того, як правила дорожнього руху, розраховані на регулювання їзди на конях, були замінені правилами керування автомобілем та правилами польотів на літаках, ракетах, тощо, так і сьогодні зароджується нове право - "право другого модерну", що врегульовує економічні, політичні та соціальні відносини в контексті цифрового світу, великих даних, роботів та штучного інтелекту» [43, с. 180].

Однією з сучасних проблем використання НТП в кримінальному процесі є проблема захищеності електронного документообігу. Загрозою є збереження цілісності, тобто можливість пошкодження, знищення або зміна інформації, як ненавмисно так і зловмисно. Загроза збереження конфіденційності інформації, зокрема можливість її перехоплення чи зміна маршрутів. Можливий виток інформації до загальної мережі є перепорою для нормальної та ефективної роботи органів досудового слідства та судового розгляду, адже необхідною умовою роботи правоохоронної та судової систем є таємність або засекречення певної інформації та даних. Існує також загроза збою працездатності системи за будь-яких обставин і як наслідок неможливість доступу до інформації особам, які мають на це право [44, с. 141].

Проблемою є також неможливість за певних обставин ідентифікувати автора електронного документу.

Загалом розпізнати автора не представляє великих труднощів, зважаючи на розвиток інформаційних технологій. Наприклад, отримане SMS-повідомлення від певного адресата може бути ідентифіковано за номером телефону його відправника. Така сама система застосовується і при фіксуванні доказів з листування у різних месенджерах (Telegram, WhatsApp, Viber і т.п.) та соціальних мережах (Facebook, Instagram, та інших), тому що

обліковий запис адресата, частіше всього, прив'язаний до номера телефону. Крім того, умовою можливості ідентифікації інформації в електронному варіанті можна також розглядати наявність електронного цифрового підпису. Під електронним цифровим підписом розуміється відповідна послідовність певних символів, які є реквізитами електронного документа та призначені для підтвердження його цілісності та справжності, тощо. Процедура ідентифікації автора інформації через електронний цифровий підпис сприяє більш об'єктивній оцінці судом доказів, адже відсутні сумніви щодо належності електронної документації певній особі, що передбачає достовірність та повноту доказів та можливість вивчення їх в обсязі, необхідному для винесення обґрунтованого та об'єктивного рішення [45].

Аналізуючи практику використання електронних доказів в зарубіжних розвинутих державах світу, то необхідно звернутися до досвіду Франції, де ще у 2000 році електронні та письмові докази було зрівняно за юридичною силою. Зараз же доказом у французьких судах може виступати будь-яка інформація, значення якої може бути легко з'ясовано незалежно від способу її створення та передачі. Головною умовою допустимості такої інформації є наявність можливості з'ясувати особу, від якої виходить дана інформація. В разі виникнення колізії між письмовим та електронним документом, суд вибирає той, який більш повно відображає деталі справи та має більш об'ємну доказову базу [45].

Якщо взяти до уваги досвід пострадянських країн, то розглянемо детально систему цифрової справи в Литві. Литовська система цифрової справи полягає в можливості надання майже всіх процесуальних документів, включаючи докази, саме в електронному вигляді, при цьому звичайний розгляд справи із звичайними письмовими процесуальними документами та доказами також функціонує, проте держава усіма силами заохочує вирішення питань за допомогою електронного правосуддя. Наприклад, при поданні до суду документів у електронному вигляді діють більш низькі ставки судового збору. Наявність цифрової системи дозволяє сторонам судочинства мати

прямий доступ до матеріалів справи, що спрощує роботу з процесуальними документами та знижує навантаження на суддів [45].

З проблемою ідентифікації доказів в окремих країнах світу поступово борються правники та законодавці, розробляються різні підходи до спрощення вимог щодо визнання електронних доказів судом. Зокрема в США згідно з правилом 901b (4) «Федеральних правил про докази для судів та магістратів США» визначення автора електронного документу здійснюється за допомогою показань свідків, які бачили як відповідна особа складала електронний документ. Допустимість електронного листа як доказу в США визначається за сукупністю ознак, зокрема за індивідуальним лінгвістичним забарвленням, фірмовими знаками чи підписом, зовнішнім виглядом письма, тощо [46, с. 249].

Досвід різних країн світу показує, що для масової автоматизованої розсилки документів чи листів конче необхідно відмовитися від використання «мокрих» підписів та печаток на відповідних документах, на яких це можливо. В цьому питанні цінним є досвід Європейського Союзу, в якому деякі європейські директиви забороняють урядам держав вимагати на електронних рахунках та рахунках-фактурах наявність особистих підписів [46, с. 249].

Іншою дуже важливою проблемою для сучасної кримінальної процесуальної практики є використання поліграфа в якості засобу отримання доказів. При використанні будь-яких науково-технічних засобів кардинальним є питання про надійність методу та засобів, що застосовується, а також достовірності одержуваних результатів.

Взагалі, першою країною де почали використовувати поліграф, тобто «Детектор брехні» - це США, там проблемі його застосування приділялась та на сучасному етапі приділяється увага усіх органів центральної влади, а також в окремих штатах, та навіть Верховного суду США [47, с.544].

Головне для криміналістичної практики в застосуванні поліграфа полягає в тому, що такі характеристики як:

- вегетативні - зміна провідності шкірних покривів, характеристики дихальної системи, артеріальний тиск, шкірно-гальванічний рефлекс температури шкіри, серцевий ритм та інші;

- біохімічні – зміни складу крові, інших компонентів організму;

- поведінкові - поява тремтіння чи тремору, поява м'язової напруги, зміни у виразі обличчя, міміці та жестах;

- біоелектрична активність мозку – зміна біострумів головного мозку;

можуть бути вимірними та зафіксованими за його допомогою. При цьому враховується, що більшість цих характеристик, як психофізіологічних реакцій організму, не піддається найчастіше свідомому контролю з боку випробуваного [48, с.117].

Практику застосування поліграфа можна проаналізувати майже по всіх розвинутих державах світу, зокрема Китаю, США, Англії, Німеччини, Канади, Італії, тощо. За даними міністерства оборони США, кількість достовірно відомих помилок у випробуваннях на поліграфі, які сталися при перевірці підозрюваних у кримінальних справах на поліграфі становить менше ніж 1% від загальної кількості виконаних випробувань [48, с. 119] .

Торкаючись процесуального чи нормативно-правового аспекту використання поліграфа, потрібно знов таки звернутися до практики США, адже вони є родоначальниками цього методу. З шістдесятих років двадцятого століття «Детектор брехні» широко використовується для перевірок в агентстві національної безпеки, міністерстві оборони, та регулюється відомчими інструкціями та положеннями. Вже у 1985 р. Конгрес США прийняв рішення про надання Міністерству оборони більш широких можливостей для перевірки більш чотирьох мільйонів військовослужбовців та державних службовців, що допущені до таємної інформації. Саме в той час була відкрита спеціальна школа для професійних поліграфологів, яка потім перетворилася в Інститут поліграфа. У 1988 р. у США був ухвалений «Закон про захист службовців від поліграфа», який повністю регламентував технологію та методи використання поліграфа для перевірок у державних

установах та різних комерційних структурах. Певний інтерес щодо цього представляє інструкція Державного департаменту США «Політика щодо перевірок на поліграфі». У зазначеній інструкції говориться про те, що проведення перевірок на поліграфі регламентується Конституцією та зведенням законів США, законодавчим актом про службу у державному департаменті та не може легально використовуватись в інший спосіб ніж передбачено законом [47, с.555].

Аналізуючи вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство можна прийти до висновку, що для застосування поліграфа у кримінальному процесі України немає правових заборон. Тобто, його може бути застосовано як за ініціативою слідчого, так і за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого або їхнього захисника. З іншого боку, боку етичних позицій, застосування «Детектору брехні» не принижує ні честі, ні гідності особи, не створює небезпеки для його життя та здоров'я.

Висновок. Використання НТП є однією з найважливіших умов розвитку сучасного демократичного суспільства всіх розвинутих країн, а також країн, що розвиваються. В різних країнах, в залежності від історичного розвитку та політичного устрою є певні притаманні їй особливості використання досягнень НТП в кримінальній процесуальній формі. Серед основних досягнень, що впроваджуються багатьма країнами світу є: електронне судочинство, електронні документи, системи розпізнання облич, тощо. Є також методи та технології, що викликають резонанс у всього наукового світу, адже мають багато недоліків, що не дозволяє їм стати достовірним та надійним засобом попередження, виявлення чи розкриття злочинів, серед них: гіпноз, поліграф, сироватка брехні, тощо.

На особливе місце в системі таких засобів на даний час, на нашу думку, претендують: система електронного судочинства, яка має розвантажити судову систему та забезпечити доступ до інформації; також засоби аудіо- та відеозапису, що дозволяють з «технічною» точністю та об'єктивністю фіксувати не лише окремі матеріальні сліди злочинів, а й дії щодо їх

виявлення та вилучення, а також майже весь процес доказування; та поліграф, який на сьогодні є не традиційним засобом отримання важливої для слідства та судового розгляду інформації, яка внаслідок може стати доказовою базою, або навести слідство на вірний шлях розслідування конкретної кримінальної справи.

Загалом, вплив НТП на кримінальну процесуальну форму в зарубіжних країнах характеризується значною різницею впровадження досягнень НТП в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.

Головною проблемою впровадження досягнень науково-технічного прогресу для всіх країн світу є належне правове визначення та регулювання використання досягнень НТП, адже через надто динамічний розвиток всіх суспільних інституцій, а зокрема і технічно-наукових дуже складно швидко пристосувати до швидких змін таку стабільну одиницю як кримінальне процесуальне право, однак виходом може стати загальна регламентація основних науково-технічних досягнень, аби така регламентація могла охопити не тільки існуючі, а й майбутні розробки та методи. Нормативно-правове використання досягнень НТП в розвинутих країнах знаходиться на стадії становлення, через це обговорювати питання його широкого поширення всім світом ще зарано. Проте, на нашу думку, необхідно швидко та якісно впроваджувати вже досліджені досягнення НТП в кримінальну процесуальну форму, але лише комплексно та уникаючи колізій та порушення принципів кримінального процесу.

Також проблемою є недостатнє технічне забезпечення та фінансування технічних проектів, що впроваджуються в державах. Вирішення цього питання можливе лише за умови, що впровадження досягнень науки та техніки буде мати загальнонаціональний характер, а не від центра до периферії. Крім цього, конче необхідно робити курси підвищення кваліфікації для працівників правоохоронних та судових органів, аби вони ефективно, швидко та професіонально використовували всі надані їм технічні засоби.

3. ВПЛИВ НТП НА КРИМІНАЛЬНУ ПРОЦЕСУАЛЬНУ ФОРМУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

3.1. Особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму на стадії досудового розслідування

Правовий порядок в Україні ґрунтується на забезпеченні здійснення правосуддя тільки судами (ст. 124 Конституції України) [49].

Кримінальне провадження – це досудове розслідування та судове провадження, процесуальні дії у зв'язку зі вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [50].

Але ефективному судовому розгляду справи передуює кропітка робота компетентних органів досудового розслідування. Тому, за чинним законодавством переважна більшість справ обов'язково має проходити стадію попереднього чи досудового розгляду [51, с.81].

Проблеми якості досудового слідства, як критерію якісної оцінки роботи правоохоронних органів досліджуються вченими-процесуалістами та криміналістами останні кілька десятиліть, а слідчі вважають підвищення якості проведення досудового розслідування злочинів своїм головним професійним завданням. Стандартів якості досудової діяльності ще не розроблено, тому її критеріями можна вважати їх відповідність вимогам кримінального процесуального законодавства, що передбачає повне, всебічне і об'єктивне дослідження (у тому числі з використанням науково-технічних засобів) обставин справи та доказів [52].

Для повного та глибокого аналізу особливостей впливу НТП на кримінальну процесуальну форму на стадії досудового розслідування доцільно почати з визначення поняття «досудове розслідування»

Досудовим розслідуванням вражається стадія кримінального провадження, що згідно із п. 5 ч. 1 ст.3 Кримінального процесуального кодексу України, починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і завершується закриттям кримінального провадження чи направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [51, с.76].

Отже, досудове розслідування – це діяльність, що полягає у дослідженні, збиранні, оцінці, аналізі, перевірці та використанні доказів з ціллю попередження та запобігання злочинній діяльності, а також розкриття вже вчинених злочинів, встановлення істини, забезпечення легального застосування закону, та завершується винесенням правозастосовного акту за наслідками проведення відповідних дій. Така діяльність здійснюється виключно компетентними правоохоронними органами.

Досудове слідство, як правило, провадиться по всіх категоріях кримінальних справ, винятком є лише справи приватного обвинувачення та кримінальні правопорушення, що віднесені до категорії кримінальних проступків, щодо яких сучасним законом передбачено провадження у формі дізнання.

Досудове розслідування може мати якісний та ефективний характер в разі його проведення професійними працівниками органів досудового слідства, але, крім цього, важливу роль відіграє також нормативно-правове закріплення, тобто законодавче врегулювання їх діяльності. Слід зазначити, що швидке і якісне досудове розслідування є головним засобом у боротьбі зі злочинністю, можливістю реалізації в реальному житті принципу невідворотності покарання за злочин. Тільки лише успішне, повноцінне завершення досудового розслідування являється передумовою здійснення справедливого правосуддя, реалізації своїх виняткових повноважень судом,

щодо визначення вини або невинуватості певної особи та можливості призначення їй доцільного та рівнозначного діяння покарання [52, с. 51].

Як можна зрозуміти із вищезазначеного стадія досудового розслідування передуює судовому розгляду справи, ціллю є забезпечення його ефективного проведення, але не можна розглядати досудове розслідування як лише відповідні дії, які здійснюються до суду і для суду. Перш за все, досудове розслідування – це самостійна стадія, яка має свої особливості. Серед характеристик досудового розслідування як окремої стадії провадження кримінальної справи можна назвати такі:

По-перше, вона має самостійні завдання, а саме: захист суспільства та держави, а також особи від протиправних кримінальних посягань, охорона інтересів, а також прав учасників будь-якого кримінального провадження. Також, забезпечення оперативного, повного та незалежного досудового розслідування, щоб кожна особа, що вчинила злочин, була притягнута до відповідальності за мірою своєї вини, а також, щоб жоден невинуватий не був незаконно обвинувачений чи засуджений, щоб жодна особа не підлягала процесуальному примусу, який є необґрунтованим, а також щоб кожному учаснику кримінального провадження було забезпечено належну правову процедуру [52, с.23] ;

По-друге в досудовому розслідуванні є чіткі процесуальні межі його проведення, тобто з моменту внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, та до винесення відповідного рішення, яким саме і закінчується стадія розслідування [52, с.23];

По-третє ця стадія провадження має свій зміст та свою процесуальну форму, характеризується окремим виключним колом суб'єктів, які приймають участь в ній [52, с.24];

По-четверте вона характеризується певними специфічними рішеннями, що можуть бути прийняті по завершенні досудового розслідування справи,

зокрема це закриття провадження по справі, звернення прокурора з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності внаслідок певних з'ясуваних обставин, або звернення прокурора до суду вже з обвинувальним актом стосовно певної особи чи клопотанням про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру [52, с.24].

Досудове розслідування забезпечує підготовку справи до розгляду у суді, воно проводиться у двох формах: формі дізнання та досудового слідства. Щодо дізнання, то це здійснення розслідування кримінальних проступків (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК) [51, с.204].

Щодо саме впливу НТП на кримінальну процесуальну форму на стадії досудового розслідування, то системою цифрових технологій та комп'ютерних комунікацій користуються мільйони людей всього світу. Як уже зазначалося раніше, поширення інформаційних технологій як позитивно так і певною мірою негативно впливає на сучасне суспільство, адже відкриває можливості для більш замаскованих та «професійних» злочинів. Очевидно, що сучасною тенденцією всього світового співтовариства є впровадження новітніх технологій в кримінальну процесуальну форму досудового розслідування, адже оперативність і ефективність досудового розслідування неможливе без сучасних технологічних методів. Технічне забезпечення слідства є нагальною необхідністю, а законодавче врегулювання використання сучасних технологій має відповідати національному законодавству, не створювати колізій та порушувати його.

Деякими вченими було проведено дослідження, пов'язані з цифровими технологіями у процесі доказування¹. Але тематика їхніх робіт зачіпає лише вузькі напрямки застосування комп'ютерних та цифрових технологій у правоохоронних органах. Багато питань, пов'язані з комплексним використанням цифрових засобів фіксації як однієї з можливостей об'єктивізації процесу доведення у кримінальних справах, а також підвищення оперативності та ефективності розшукової роботи, наочності та

результативності у слідчій, експертній діяльності, не знайшли відображення у наукових дослідженнях [53, с.312].

На сьогоднішній день головними напрямками впровадження цифрових та інформаційних технологій стадію досудового розслідування є створення та ведення криміналістичних обліків, побудова суб'єктивних портретів, електронне віддалене користування базою законодавства України та іншими базами даних. В сучасних умовах слідчим необхідні новітні технології, інформаційні системи для оптимізації управління процесами інформаційного забезпечення, здійснення автоматизованого пошуку інформації, щодо певних осіб, об'єктів чи подій, отримання консолідованої інформації з усіх відомих та доступних баз даних, що існують в сучасному світі, географічного та статистичного аналізу подій, та пошуку конкретних об'єктів, осіб тощо. [53, с. 313].

Інформатизація соціального середовища призвела до «технологізації» кримінального процесу, розробки і використання на практиці інформаційних, спутникових, цифрових телекомунікаційних та інших технологій. Підвищення ефективності боротьби зі злочинністю потребує глибокого вивчення та наукового дослідження вже існуючих явищ та тенденцій, а також відповідних закономірностей [53, с. 316].

Щодо кібер-простору, то його особливість полягає в тому, що об'єкти (файли даних, а також програм), які в ньому взаємодіють, беруть участь в процесі створення слідів, які виникають але не мають зовнішньої тобто матеріальної будови. Відповідно весь досвід роботи із матеріально вираженими слідами виявляється фактично непридатним і зумовлює актуальність процесів дослідження електронної інформації, що зберігається на відповідних носіях [53, с. 317].

Вдалим та вже існуючим на практиці деяких країн світу, зокрема Китаю та США, прикладом відстеження віртуальних слідів є використання так званих «веб-ботів», які можуть зчитувати необхідну для досягнень цілей

досудового розслідування інформацію про наше відвідування певних Веб-ресурсів, порталів, сайтів [54, с. 919].

Широке впровадження електронної техніки відео-спостереження за дорожнім рухом, торговими залами, входом, виходом у приміщеннях, установах і навіть у під'їздах житлових будинків дозволило використовувати відео, що збереглися, для розслідування злочинів та викриття осіб, які їх вчинили. Водночас, технічний прогрес має й іншу сторону – у напрямку формування хибної правозастосовної практики. Наприклад, наявність відеозапису, аудіо-запису у справах про корупцію, насправді, формує розуміння достатності доказів причетності підозрюваного до скоєння злочину і, навпаки, відсутність такого запису залишає обвинувачення недоведеним [54, с. 920].

Дуже часто в Інтернет потрапляють випадково чи навмисно фото або відеоматеріали на яких зафіксовано злочинну діяльність, здійснюваної одноособово або у співучасті. Прикладом потрапляння до мережі Інтернет важливих для досудового розслідування доказів в Україні може бути нещодавній випадок, коли студент з міста Харкова відкрив стрільбу із пневматичної зброї із вікна свого помешкання, фіксуючи все це на відео, а потім виклав відповідне відео до соціальних мереж. Можна сказати, що Інтернет ресурси настільки переплітаються та стають частиною реального життя, що злочинці іноді навіть не розуміють, що залишають сліди своєї діяльності у відкритому доступі [54, с. 920].

Для ефективного та своєчасного виконання кримінально-процесуальних завдань органами досудового розслідування на сучасному етапі розвитку НТП та законодавства багатьох країн світу, відповідним органам для роботи надаються новітні системи та технології, отримуються необхідні знання та здобуваються навички. Прикладом може бути впровадження таких науково-технічних досягнень:

- Сучасні технології аналізування даних абонентів зв'язку, а також мережевого аналізу; системи автоматизованого пошуку за цифровими фото,

оперативного розпізнавання та ідентифікація осіб за відео; системи автоматичного та безконтактного розпізнавання емоцій та міміки людини [54, с. 921]; системи побудови картографічних інформаційних схем переміщення суб'єктів розслідування; а також технології комплексного використання цих систем з урахуванням здобутого позитивного міжнародного досвіду [54, с. 921];

- організація навчання та доведення до досконалості необхідних навичок виявлення та дослідження, фіксації та вилучення уповноваженими органами не тільки звичайних матеріальних чи інтелектуальних, а й цифрових слідів; самостійної якісної та швидкої роботи з електронними інформаційними носіями, а також засобами фіксації, зв'язку, контролю, копіювання, та забезпечення захисту учасників кримінального провадження електронними засобами, телекомунікаційними мережами та, відповідно, електронними інформаційними системами; проведення слідчих і спеціальних слідчих дій, зумовлених впровадженням у практичну діяльність інформаційних технологій, проведення процесуальних дій (окремих) в дистанційному режимі, зокрема відео- аудіо- конференціях чи навіть телефонному режимі [54, с. 921];

- оновлення таких тактичних операцій, як: викриття злочинця, пошук осіб, які переховуються від правоохоронних органів, встановлення та визначення співучасників злочину, визначення «електронного» алібі, тощо. Модернізація відбувається за рахунок включення в їх систему зумовлених структур, що називаються - спеціальні слідчі дії. При їх плануванні враховується та обставина, що із ростом технологічних можливостей людства, розвитком Інтернет комунікацій, все більш розповсюдженим використанням електронних носіїв інформації, а також хмарних сховищ, можливості злочинців також зростають у геометричній прогресії [54, с. 921].

Сьогодні досягнення у сфері програмування дозволяють створювати локальні бази даних з широкими можливостями використання внесеної інформації. Принцип дії таких програм полягає в наступному. Слідчий

вносить необхідні по кримінальному провадженню дані, на основі яких створюються документи та формуються звіти, при цьому витрати часу значно менші ніж при створенні документів без допомоги автоматизованого робочого місця. Така економія досить помітна під час створення багатьох документів щодо однієї особи, де частина анкети та особисті дані слідчого заповнюється автоматично [55, с. 94].

Треба відзначити, що у діяльності органів внутрішніх справ, прокуратури та інших органів досудового розслідування в Україні новітні технології хоч і присутні, але не використовуються не в повному обсязі. Це зумовлено тим, що до цифрових засобів фіксації у слідчій, оперативній, експертній практиці зберігається неоднозначне ставлення, та немає необхідних засобів їх використання. Як правило, з боку правоохоронців застосування в кримінальному судочинстві тієї чи іншої технічної новинки, того чи іншого технічного засобу викликає певну недовіру. До проблемних питань використання цифрових засобів фіксації на стадіях досудового провадження можна віднести: 1) недостатньо розроблені процесуальні, методичні та організаційно-технічні аспекти оформлення та подальшого застосування результатів цифрових засобів фіксації; 2) необхідність внесення відповідних змін та доповнень до кримінальної процесуальної форми; 3) відсутність необхідної кількості практичних рекомендацій-для співробітників органів внутрішніх справ щодо застосування [55, с.95].

Результати опитування слідчих прокуратури в Україні показали, що більшість з них не задоволені забезпеченням сучасними науково-технічними засобами (52% слідчих не забезпечені науково-технічними засобами, а 29% забезпечені ними не в повному обсязі), відсутність науково-практичних рекомендацій щодо їх використання (4% опитуваних відзначили даний фактор), також проблемою є відсутність навичок у їх використанні (2,7% слідчих зробили акцент саме на цьому), недосконалість наявних техніко-криміналістичних засобів (9,6% респондентів). Крім зазначеного, проблемою

є недостатня їх компактність та незручність у використанні, повна відсутність будь-яких за бюджетних коштів на придбання техніки, тощо [56].

Отже, можна зробити висновок, що хоч для ефективної роботи органів досудового розслідування впроваджуються новітні технології, та надаються певні методичні рекомендації, але вони є не повними та недостатніми для гармонійного функціонування відповідних структур. Є нестача фінансового забезпечення, кадрового та освітнього. І не дивлячись на те, що в сфері досудового розслідування наукові технології зробили крок вперед і їх можливості стали дуже широкими, але застосування їх в практиці досі є недосяжною мрією.

3.2. Особливості впливу НТП на кримінальну процесуальну форму судового розгляду у суді

Під судовим розглядом розуміється і розумілося в законодавстві, що діяло раніше, судові засідання в суді першої інстанції, в якому розглядається і дозволяється кримінальна справа по суті.

Судовий розгляд - стадія кримінального процесу, що полягає у правовідносинах та діяльності всіх його учасників при визначальній ролі суду першої або апеляційної інстанції щодо встановлення наявності чи відсутності фактичних та юридичних підстав для визнання підсудного винним та застосування до нього заходів кримінального покарання [57, с. 140].

Метою даної стадії кримінального судочинства є встановлення об'єктивної істини у кримінальній справі, насамперед у вигляді визначенні винуватості чи невинності конкретної особи (або осіб). У цій стадії виникають специфічні відносини між учасниками кримінального процесу та судом [57, с. 140].

Ці правовідносини тягнуть за собою систему кримінально-процесуальних дій, яка відсутня практично в інших стадіях кримінального судочинства,

наприклад, підготовчі дії, дебатування сторін у судовому розгляді, останнє слово підсудного, постанова та проголошення судового рішення тощо. Тільки у розглянутій стадії приймаються рішення про покарання чи звільнення від покарання відповідно до винного чи невинного, які викладаються у вироку. Саме на цій стадії приймаються рішення, які оформлюються у вигляді вироку чи ухвали, відсутні, принаймні, у досудовому провадженні у кримінальній справі. У цій стадії вирішуються різні завдання кримінального судочинства, характерні для нього загалом. Головним (основним) завданням судового розгляду є правильний (законний, обґрунтований та справедливий) вирішення кримінальної справи по суті пред'явленого підсудному обвинувачення [57, с. 141-142].

Загальні умови судового розгляду в судах першої та апеляційної інстанцій — встановлені кримінально-процесуальним законом та засновані на засадах кримінального судочинства організаційно-управлінські положення (правила), що характеризують природу, сутність та зміст стадії судового збігається з досудовим розслідуванням і за своїм обсягом. На суді, зазвичай, не досліджуються окремі версії попереднього розслідування які були розгляду.

Кримінальний процесуальний закон, а також практика відрізняють декілька структурних частин судового розгляду, тобто елементів, що з'єднують окремі процесуальні дії в відповідні групи з окресленим змістом, зокрема виділяється: підготовча частина судового засідання; сам судовий розгляд справи; судові дебати з учасниками провадження; та останнє слово обвинуваченого; постановлення і нарешті проголошення судового рішення. Кожна з цих системних частин має свої індивідуальні завдання. Але, так як вони взаємозалежні та взаємообумовлені, по своєму завершенні вони своїм головним завданням мають правильне вирішення конкретної кримінальної справи [52, с.54].

Судове слідство це не повторення дослідження, проведеного досудовим розслідуванням. Його також не можна розглядати як просту перевірку

матеріалів досудового розслідування. Це самостійне, глибоке, повне, об'єктивне, всебічне дослідження обставин справи та доказів, яке провадиться судом за участю сторін у абсолютно нових умовах та обставленим рядом гарантій, яких не має досудове розслідування. Судовий розгляд не відхилені, не досліджуються і виключені із справи окремі докази. Але так буває далеко не завжди, адже у суді можуть з'явитися нові дані на підтвердження версій, які, здавалося б, не підтвердилися в ході слідства, і тоді вони тут будуть піддані новій, більш глибокій перевірці із залученням як виключених, так і нових доказів. Тут можуть виникнути і нові версії, виявитися нові обставини та нові докази [52, с. 60-62].

Щодо саме особливостей впливу НТП саме на цей етап розгляду кримінальної справи, то дивлячись на сучасну практику можна зрозуміти, що новітні інформаційно-комунікаційні технології стають основою технологізації кримінальних процесуальних правових відносин у сфері здійснення правосуддя. Правосуддя стає доступним та більш зрозумілим для сучасного суспільства саме завдяки новітнім технологіям, а це забезпечує дотримання основного його принципу - доступності. Відповідно всі новели судового розгляду кримінальних справ націлені на поліпшення та пришвидшення кримінального судочинства [58, с.58].

Найтехнологічніші країни світу намагаються повністю перевести правосуддя в електронну форму. Взагалі, електронне судочинство бере початок в США, адже саме там наприкінці 80-х років двадцятого сторіччя виникла ідея систематизації судових документів за допомогою комп'ютерних технологій, а також створення єдиних реєстрів судових рішень та пошукових систем законодавства, тощо. На сьогодні прикладом використання НТП в судовому процесі може стати Сінгапур, в якому повністю відмовилися від паперових носіїв інформації при проведенні судового розгляду всіх категорій справ. [58, с. 60].

Впровадження системи електронного судочинства в різних країнах відбувається по-різному, тому що різні країни мають різний рівень розвитку науки та техніки, а також різний устрій суспільного життя.

Так, як вже зазначалося в попередньому розділі кримінальна процесуальна форма в Китаї передбачає проведення судового розгляду навіть в телефонному режимі. Прикладом є суд в місті Чженчжоу що в провінції Хенань, саме в цьому суді вперше відбулося засідання з використанням такого месенджера, як WeChat, він є дуже популярним в Китаї та використовується всіма ланками населення. Щодо технічного здійснення такого розгляду справи, то фактично суддя та захисники зв'язалися за допомогою відповідного телефонного додатку з різних куточков Китаю та записували голосові повідомлення, які потім приєдналися до матеріалів відповідної справи. Поки що така система розгляду справ працює в адміністративному та цивільному судочинства, але Китайський уряд планує також розглядати в такому порядку і кримінальні справи, це значно оптимізує всю роботу судової системи, а також надасть можливість доступу до правосуддя з різних точок країни [56].

В Англії уряд також розробив модернізовану систему судового розгляду, яка має назву «Правосуддя швидке і невідворотне» («Swift and Sure Justice»), основою якого є здійснення судового засідання в режимі телеконференцій. Обвинувачений має бути зареєстрований в спеціально створеній системі в якій зможе ознайомитися з усіма матеріалами справи і саме через цю систему брати участь в судовому розгляді справи. Якщо обвинувачений не заперечує своєї вини, а покарання за вчинений ним злочин полягає у сплаті штрафу, то він самостійно може обрати відповідні опції в програмі і сплатити свій штраф не виходячи з дому. Також суддям буде доступна функція винесення вироку за відео-зв'язком в режимі онлайн, зокрема про взяття під варту обвинуваченого чи навпаки. Така розробка дає можливість економити фінансові ресурси на перевезення підозрюваних в спеціальних бусах, а також кошти на проїзд для інших учасників справи, крім того буде раціонально

використовуватись час, а також свідки чи потерпілі, зокрема неповнолітні, не будуть отримувати додатковий стрес [56].

Але загальним питанням проведення судового розгляду в такому форматі є велика можливість допущення помилок при розгляді справи, а також незабезпечення принципу всебічного, повного розгляду справ. Вирішенням цієї проблеми може бути впровадження системи судів в телефоні лише за певними категоріями справ, які не потребують глибокого дослідження, та якщо певна справа виявилася при електронному розгляді сумнівною, то має бути можливість перевести її із он-лайн форми в офф-лайн, тобто до стандартного розгляду в залі суду.

Французький філософ, письменник та політолог Шарль-Луї де Монтеск'є в своїй праці «Про дух законів» влучно висловився з приводу помилок та формалізації судової системи. Він сказав, що якщо поглянути на судові формальності як на перешкоди, що ускладнюють людині можливість захисту своїх прав та інтересів, то завжди можна знайти їх надто багато. Якщо ж такі формальності роздивитися з позиції їх відношення до безпеки та свободи людей, то їх виявиться надто мало, тому що всі ускладнення, витрати, зволікання і навіть помилки судової системи є великою ціною, яку особа має сплатити за свою свободу [59, с. 225].

Взагалі, світова практика свідчить саме про той факт, що процесуальні формальності являються показником справедливого правосуддя, а також захищають сторони судового розгляду від свавілля суддів.

В Україні сьогодні проведення судового засідання за допомогою відео-конференцзв'язку попередньо передбачає подання учасником справи відповідного клопотання. На підставі якого суд має право визначити, за умови наявності технічної можливості, можливість провести судові засідання в режимі відео-конференції в межах судового приміщення, за допомогою наявних в суді технічних засобів, а також обирає суд, до якого учасник справи, що подав клопотання, має прийти. В тому випадку, якщо

технічне забезпечення і другого суду дозволяти провести конференцію, то суддя що розглядає справу, видає ухвалу із зазначенням дати, часу, а також місця проведення такої конференції. Треба зазначити, що не кожен судовий зал має технічне обладнання для проведення в ньому відео конференції, для таких цілей улаштовані спеціальні зали. Якщо учасник справи вчасно не надав клопотання про проведення розгляду в форматі конференції, або суд не видав відповідну ухвалу, то судовий процес проходитиме у звичайному очному форматі [58, с. 64].

Статтею 336 КПК України визначає в яких випадках проведення судового розгляду можливе в режимі відео конференції, серед таких причин є:

неможливість прибуття учасника кримінальної справи в судове провадження за станом здоров'я або за інших поважних причин;

- необхідність забезпечити безпеку учасників кримінальної справи;

- з метою забезпечення конфіденційності та безпеки при проведенні допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого;

- з необхідності вжиття такого заходу для забезпечення оперативного проведення судового розгляду;

- за наявності інших підстав, що визнаються судом в конкретному випадку достатніми [50].

У зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції та впровадженням карантинних обмежень, дуже багато осіб виявляють бажання брати участь в судових засіданнях в режимах відео конференцій, але суд технічно та фізично не має можливості проводити таку кількість справ в конференційних режимах. До карантину таким механізмом користувалися деякі особи, частіш всього адвокати чи державні службовці, якщо розгляд справи було призначено в іншому населеному пункті, та навіть тоді процес узгодження часу судових засідань був не легким через завантаженість судів. Завдяки сильній завантаженості, час для проведення відео-конференцій завжди дуже

обмежений, оскільки завжди існує черга з бажаючих отримати для себе місце в розкладі судових засідань. Зазвичай, час на проведення однієї відео конференції дорівнює годині. Тому, у складних та резонансних справах доводиться призначати декілька судових засідань в різні дати, а все через те, що є обмеженість вікон для конференцій.

Отже технічні можливості судів не дають можливості належним чином задовольняти всі клопотання, що до них надходять. Люди марно вважають такий спосіб проведення судового розгляду більш економічним та безпечним в межах карантинних норм, адже якщо суд отримує одразу, приміром, два клопотання про проведення засідання режимі відео-конференції, як від позивача, так і від відповідача, то в цьому випадку, якщо суддя таки задовольнить обидва цих клопотання, то безперечно виникає ситуація, коли замість одного одразу три суди мають бути залучені до організації проведення такого судового засідання, тому що : позивач буде знаходитися в одному суді, відповідач – в іншому, а суддя має проводити судові засідання саме з того приміщення де він працює. Така хмарна «ізоляція» відбувається, адже за фактом в розгляді справи прийматиме участь втричі більше осіб ніж за звичайних обставин.

Отже, зараз розвиток української судової системи перебуває на початковій стадії впровадження Електронного суду, і, на жаль, така ситуація не дозволяє розглядати справи та загалом проводити судові засідання дистанційно за умов самоізоляції та карантинних обмежень. Тому відео-конференції на сьогоднішній день не є виходом для судів, оскільки вони ні на йоту не створюють умов для дотримання карантину учасниками справи та працівниками судів [58, 65].

Розглянемо і інші елементи використання досягнень НТП в судовому процесі України та світу.

Перше з чим стикається справа, коли потрапляє до судової канцелярії – це її реєстрація та автоматичний розподіл між суддями відповідного суду. Проблеми розподілу справ між суддями вивчалися багатьма науковцями-

правниками, серед них зокрема Куйбіда Р.О. – Кандидат юридичних наук, Руда Т. В. - науковий співробітник відділу дослідження міжнародного досвіду та митної експертизи Науково-дослідного центру митної справи. Вони пропонують здійснювати розподіл справ в судах першої інстанції такими методами:

- автоматичною випадковою вибіркою;
- за списком суддів в алфавітному порядку;
- за спеціалізацією суддів . [60, с. 18].

Склад суду для розгляду конкретної справи формується з урахуванням навантаження та спеціалізації суддів у порядку, що виключає вплив на його формування осіб, зацікавлених у результаті судового розгляду. Порядок розподілу справ це не лише організаційне питання, а й важлива гарантія дотримання принципу незалежності та неупередженості суддів. Оскільки дії щодо розподілу справ не є процесуальними та не регламентовані кримінальним процесуальним кодексом України, у осіб, які беруть участь у справі, немає можливості не оскаржити результат цих дій, навіть отримати інформацію про те, за якими причинами було сформовано той чи інший склад суду. Треба зазначити, що закритість даної процедури створює умови для корупції та не сприяє підвищенню довіри до судової системи з боку суспільства [60, с.19]

Вищезазначені ризики значною мірою знижуються шляхом автоматизації процесу розподілу справ між суддями, за рахунок мінімізації «людського фактора». За останні роки така система вдало працює в майже усіх судових ланках на території України. При цьому алгоритми, що використовуються, можуть істотно відрізнятися в різних судах, що пов'язано з різною чисельністю суддів, навантаженням, організацією роботи суду. Тим не менш, можна виділити деякі загальні принципи роботи автоматизованої системи розгляду справ [60, 20].

На першій стадії позовна заява, заява, апеляційна, касаційна скарга та інші документи приймаються та реєструються співробітником апарату суду.

Завдання цього співробітника полягає у тому, щоб визначити категорію справи. Всі подальші дії аж до ухвали судді (суддів), що розглядає справу, здійснюються автоматично. Система обирає судову колегію, судовий склад та суддю, спеціалізація яких відповідає категорії справи. При цьому вибір із кількох суддів із однаковою спеціалізацією відбувається не випадково. Система автоматичного розподілу справ побудована таким чином, щоб навантаження на суддів розподілялося рівномірно. Тому загальний принцип полягає в тому, що справа розподіляється тому судді, у якого на даний момент коефіцієнт завантаження найменший. При цьому враховується безліч факторів: коефіцієнт складності справи, інформація із робочого календаря суддів, планове навантаження судді та інші [56].

Незважаючи на велику кількість звернень судів щодо удосконалення функціонування зазначеної системи, можна констатувати, що запровадження автоматичного розподілу справ одним із позитивних правових наслідків судової реформи, що сприятиме реалізації конституційних принципів судочинства.

Загалом, впровадження автоматизованого розподілу справ та уніфікація цієї процедури у процесуальних кодексах — значний крок уперед з погляду об'єктивного та неупередженого підходу до розгляду справ, забезпечення незалежності судів та самостійності суддів, недопущення впливу на них.

Відповідно до 35 Кримінального процесуального кодексу України, а саме частині 2 цієї статті, а також Інструкції, що біла затверджена Наказом ДСА України 17.12.2013 р. № 173 із відповідними змінами, « З діловодства у місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, апеляційному суді Автономної Республіки Крим та вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ» , абсолютно всі документи реєструються в автоматизованій системі в день їх надходження до суду. Процес визначення судді або колегії суддів відбувається також завдяки автоматизованій системі [61].

Зазначимо, що між судами є процедура обміну електронною інформацією, що регулюється КПК України. Отже, створено так званий «електронний міст» між стадіями розгляду справи, а саме досудовим розслідуванням та безпосереднім судовим розглядом. Це відбувається за допомогою автоматичної системи даних суду та Єдиного реєстру досудового розслідувань, замість завдяки ним оперативно відбувається обмін даними розгляду справи в режимі он-лайн [62, с. 70].

Слід зазначити, що наявність системи автоматичного розподілу справ не виключає розподілу справ у «ручному» режимі. У деяких судах автоматизований розподіл здійснюється лише за судовими складами, голови яких розподіляють справи між суддями [62, с.71].

Також свій вплив НТП має і на інші аспекти проведення судового розгляду кримінальних справ, зокрема на процес отримання учасниками справи викликів та повідомлень.

КПК України передбачено, що учасник кримінального провадження може бути викликаний до суду одним із декількох різних способів, зокрема шляхом особистого вручення повістки, надіслання поштою чи телеграмою, за допомогою електронної пошти, а також смс повістки до суду [50].

Взагалі пріоритетом є надіслання в електронною поштою, але якщо в учасника судового процесу немає офіційної електронної адреси або технічної можливості, то виключно за його заявою повістка до суду відправляється СМС повідомленням. Наразі нова технологія набирає обертів, і в деяких судах кількість SMS-повісток уже обчислюється сотнями на місяць. Технічна можливість такого відправлення передбачена в комп'ютерній програмі «Д-3», а решта залежить від волевиявлення учасників процесу, їхньої готовності до нових технологій. В відповідному повідомленні мають бути зазначені відомості про дату та час, а також місце проведення судового засідання, а також посилання до державного реєстру на ухвалу суду, яким саме і призначається засідання. Крім того, в українських судах вже автоматизовано ще одну зручну процедуру – можливе отримання в електронному вигляді

процесуальних документів. Повідомлення надсилається учаснику судового процесу на його мобільний телефон, зазначений у тексті заяви [63, с. 20].

Однією із проблем направлення таких SMS-повідомок правники всього світу визначають – можливість втрати або витоку інформації, саме через цю обставину інформація, що надсилається відповідним смс повідомленням, не містить в собі персональних даних учасників судової справи, а інформацію щодо часу та місця розгляду конкретної кримінальної справи можна дізнатися у відкритому доступі зі системи справ, призначених для розгляду, які розміщуються на інформаційних дошках в примушені суду, а також публікуються на офіційному веб-порталі «Судова влада України» [63, с. 22].

Як можна зрозуміти, використання НТП у судовому розгляді відбувається у різних напрямках та обсягах. Одним із важливих напрямів також є впровадження в його процес повного аудіо та відео фіксування.

Фіксування судового процесу різними технічними засобами разом із веденням протоколу засідання дають можливість забезпечити неупередженість, гласність та законність судового розгляду справи. Таким чином, відповідна фіксація забезпечує повноту судового протоколу, створює процесуальні перешкоди проведення незаконних маніпуляцій з протоколом, з метою підлаштування його під конкретне судове рішення, а також дисциплінує всіх учасників процесу. Також, судовий розгляд стає простішим та доступнішим розгляд питань, пов'язаними із скаргами на протокол. Зазначимо, що якщо судове засідання не фіксується відповідними технічними засобами, то це є суттєвим порушенням приписів кримінального процесуального закону, та завжди наслідком має скасування рішення чи постанови суду [64, с. 96].

Суди по всьому світу все частіше використовують новітні технологічні засоби з метою підвищення дотримання прав і свобод осіб при проведенні судових розглядів.

Прикладом може бути Румунія, в якій ще кілька років тому впровадили проведення аудіо фіксацію судових засідань, яка не тільки допомогла

учасникам судових процесів отримати записи відповідних слухань, а й підвищила підзвітність всієї судової системи. Використовуючи аудіо-записи, їх Національна судова інспекція мала можливість перевірити компетентність та неупередженість суддів, наслідком чого деяких було притягнуто до відповідальності за корупційні злочини, а також порушення етики [65].

Ще одним прикладом є Ірландія. В цій країні кожен, без виключення, зал судових засідань обладнаний системами аудіо- відео- запису, а також відтворення відеоматеріалів та підключення осіб з відео-зв'язку, у тому числі з в'язниць. Аудіо-записи та її транскрипції доступні з дозволу судді [65].

В США, як прогресивної країни, вже давно активно використовується технологія аудіо-відеозапису для протоколювання судових слухань без участі у процесі судового секретаря. Судові засідання записуються не менше двох резервних аудіо-записах, контролюється якість звуку, і робляться текстові мітки, прив'язані до конкретного часу. Записи можна отримати у бібліотеці судових ресурсів [65].

Щодо Азійських країн, то у Малайзії записують судові засідання на аудіо та відео, та навіть текстові протоколи, завдяки системі розпізнання голосу, також складаються автоматично У сусідньому Сінгапурі також аудіо-записи створюють автоматичну транскрипцію у вигляді протоколів, а судді, зокрема Верховного суду, під час слухань можуть ставити мітки та коментарі. Суддям доступна можливість пошуку та відтворення потрібних частин аудіо-запису під час та після слухань [65].

Пострадянські країни також активно освоюють технології аудіо-відео-фіксації. У Грузії, наприклад, аудіо-відео-запис працює на кожному судовому засіданні, і вони зберігаються в електронному форматі та надаються сторонам за три дні. Проте стоїть заборона на публікацію та передачу третім сторонам відеозаписів. У Росії питання впровадження технологій вперед вийшли арбітражні суди. 100% їх судових засідань охоплено аудіо-протоколом. За рахунок системи, вони також надають учасникам розглядів віддалений доступ до аудіо-протоколів, а також мають можливість

повноцінно проводити електронні судові засідання. Крім того, Рада суддів Росії прийняла рішення зберігати всі аудіо-протоколи судових засідань у спеціальній хмарі, що «надасть учасникам процесу можливість ознайомитися з аудіо-протоколом незалежно від свого місця перебування». А Пленум Верховного суду Російської Федерації заборонив вимикати аудіо-протоколювання під час судових засідань. У сусідньому Казахстані запровадили систему аудіо-відео протоколювання судових процесів. Вони не можуть призупинити або відредагувати запис засідання. Це дозволило значно скоротити кількість скарг, пов'язаних із протоколюванням судових засідань [65].

Загалом міжнародна практика показує, що системи автоматичного фіксування судового розгляду сприяють більш ввічливій та дисциплінованій поведінці в залах суду, що, у свою чергу, може покращити задоволеність учасників судових процесів. Крім того, можливість автоматизованої транскрипції дозволяє суддям та юристам повноцінно протоколювати засідання судів – швидко, економно та доступно. Це дозволяє сторонам та суддям зосередитися на розгляді, а не робити нотатки та не записувати все на диктофони. Важливо зазначити, що ці записи є також гарантом того, що будуть докази при неправильній поведінці суддів та учасників судових слухань. Записи дозволяють посилити контроль, що запобігає процесуальним зловживанням і мінімізує корупцію. Більше того, розширюється і доступ до правосуддя – наприклад, глухі учасники судових розглядів можуть стежити за процесом транскрипцією в реальному часі [64, с. 100].

Висновок. Досудове розслідування та судовий розгляд кримінальних справ з використанням досягнень науково-технічного прогресу можуть мати якісний та ефективний характер в разі їх проведення професійними працівниками уповноважених органів, але, крім цього, важливу роль відіграє також нормативно-правове закріплення, тобто законодавче врегулювання їх діяльності.

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення інформаційно-методичного забезпечення розкриття, розслідування та попередження злочинів є забезпечення органів досудового розслідування сучасною комп'ютерною технікою, а також відповідними електронними гаджетами, які будуть сприяти оптимізації слідчої діяльності. А також проведення підвищення кваліфікації та надання необхідних знань співробітникам органів досудового розслідування. Комп'ютеризація процесу досудового розслідування сприятиме створенню та впровадженню в практику автоматизованих робочих місць, підвищенню ефективності та результативності роботи слідчих, співробітників оперативно-розшукових органів, експертів-криміналістів та загалом боротьби зі злочинністю.

Щодо судового процесу, то гласність судового процесу та його доступність — це ті конституційні принципи судочинства, які досі забезпечується в Україні з великим технологічним відривом від інших сучасних та розвинутих країн світу. Наразі до судового процесу впроваджуються такі досягнення прогресу, як відео- аудіо- зв'язок, електронні докази та документи, електронні реєстри, тощо. Досягнення НТП в процесі судового розгляду справи мають можливість забезпечити ефективне правосуддя за умови їх грамотного, цілеспрямованого та логічного впровадження, при цьому, аналізуючи досвід різних країн світу, ми бачимо, що є звідки брати необхідний досвід, зокрема прикладом є впроваджене електронне правосуддя в Китаї та США.

ВИСНОВОК

Узагальнюючі вищевикладене, та надаючи відповідь на задачі дослідження зазначимо наступне:

- Вплив НТП на кримінальну процесуальну форму в Україні дуже великий та стрімкий. Кожного року розробляються нові, більш досконалі засоби та методи розслідування злочинів та роботи судової системи. Зокрема впроваджується електронне судочинство, а також таке явище як електронні докази, електронні документи, розробляються теоретичні основи використання технічних засобів, зокрема аудіо- відео- фіксації та спостереження, тощо. На жаль, в дійсному КПК України, та і загалом в кримінальному процесуальному законодавстві в нашій країні різні аспекти впливу НТП належним чином не враховано, але законодавці намагаються вдосконалити чинне законодавство, аби воно відповідало потребам сучасного кримінального процесу. Треба констатувати той факт, що вплив НТП на кримінальний процес, а зокрема і на кримінальну процесуальну форму полягає саме в розробці, законодавчому впровадженні і в решті решт практичному застосуванні наукових, методичних і тактичних, а також технічних засобів для вирішення основних завдань кримінального судочинства. До таких завдань належать : захист учасника кримінального провадження, а також суспільства та держави від кримінальних правопорушень; охорона прав та свобод, а також законних інтересів учасників (як і сторони обвинувачення так і сторони захисту) кримінального провадження; забезпечення повного, оперативного та неупередженого досудового розслідування, а також безпосереднього судового розгляду з метою, щоб кожен, хто вчинив злочин, був притягнутий до кримінальної відповідальності в міру вини, а також щоб жоден, хто не був винуватий у вчиненні злочину не був обвинувачений чи засуджений, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому примусу, а також щоб до всіх учасників

кримінального провадження була застосована належна відповідна правова процедура.

- Вплив НТП на кримінальну процесуальну форму в зарубіжних країнах характеризується значною різницею впровадження досягнень НТП в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються. Слід відзначити, що розвинуті країни світу зокрема США, Китай, Японія значно випереджають Україну в цьому питанні, адже там існують більш розвинуті технології, а також такі країни є більш заможними, що надає їм можливість швидше та продуктивніше впроваджувати досягнення науки та техніки в свою кримінальну процесуальну форму. Але, немає жодної країни в світі, яка б не зазнала впливу НТП на свою кримінальну процесуальну форму.

- Щодо проблем впровадження досягнень науково-технічного прогресу в кримінальну процесуальну форму розвинутих країн, то головною проблемою для всіх країн світу є належне правове визначення та регулювання використання досягнень НТП. У своїй основі необхідність належної правової регламентації впровадження досягнень науково-технічного прогресу у обумовлюється нагальною потребою нормативного врегулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з процесом використання досягнень науки і техніки на етапі досудового розслідування, а також судового слідства. Тому судова система та діяльність правоохоронних органів має вдосконалюватись разом із розвитком НТП і разом з потребами суспільства.

Також проблемою є той факт, що використання досягнень НТП в кримінальному судочинстві може супроводжуватися низкою негативних моментів. Зокрема, досить серйозні проблеми виникають в оцінці результатів експертних досліджень, виконаних за допомогою новітніх наукових методів чи електронно-обчислювальної техніки, тощо. Результати проведеного нами дослідження міжнародного досвіду показали, що, наприклад, електронні докази можуть бути сфальсифіковані навмисно або через необережність, а показання поліграфу мають похибку, хоч і дуже малу, але все одно багатьма країнам така статистика не дає можливості використати такі показання як

прямий доказ. Практика використання звукозапису допиту для «закріплення» визнання вини обвинуваченого та підозрюваного не відповідає основному призначенню застосування звукозапису в кримінальному процесі і може призвести до серйозних недоглядів у слідчій роботі. Для впровадження у слідчу, судову та експертну практику іноді пропонуються рекомендації, що в науковому відношенні неспроможні, що спираються на скоростиглі, неперевірені, проблематичні висновки. Прикладом можуть бути пропозиції про використання гіпнозу в ході розслідування.

Іншою та дуже важливою проблемою є недостатнє технічне забезпечення впровадження НТП, а також недостатня підготовка кадрів для роботи з новітніми системами, методами та технологіями.

Необхідність правової регламентації використання досягнень НТП в кримінальному судочинстві відбувається з потреби у забезпеченні дотримання законодавчо наданих прав та інтересів особистості під час застосування цих технічних чи наукових досягнень. Кожен випадок незаконного, неетичного застосування досягнень НТП негативно позначається тих учасниках судового процесу, яких він стосується, він одразу ускладнює вирішення завдань кримінального судочинства.

- Вплив науково-технічного прогресу на стадії досудового слідства та судового розгляду справ також має свої особливості. На кожній стадії розгляду кримінальної справи є свої унікальні науково-технічні засоби та методи. Вони є різними через те, що досудове розслідування та судове слідство хоч і є взаємопов'язаними стадіями, та мають різні завдання та цілі. Зокрема на досудовому розслідуванні основним завданням є збір доказів, визначення теорій та версій вчинення злочину, визначення підозрюваного/них, тощо. В свою чергу судовий розгляд існує з метою встановлення об'єктивної істини у кримінальній справі, насамперед у вигляді визначенні винуватості чи невинності конкретних осіб.

Отже, тому особливість впливу НТП на досудове розслідування полягає в впровадженні нових технологічних та тактичних засобів розслідування. А для

судового розгляду притаманним є впровадження НТП саме не для суті судового розгляду, а для його процесу, тобто переведення судочинства в електронну форму з використанням електронних доказів та відео конференцій.

- Пропозиції та рекомендації по вдосконаленню кримінального процесуального законодавства та практики його застосування, виходячи із вищенаведеного дослідження полягають в наступному:

1. Головним засобом недопущення порушення прав людини під час кримінального провадження має стати досконала кримінальна процесуальна форма. У зв'язку з цим потрібна розробка системи процесуальних гарантій, які забезпечують дотримання прав і законних інтересів особи при використанні досягнень НТП. До таких гарантій можуть бути віднесені кримінально-процесуальні норми із закріпленими в них принципів судочинства, кримінально-процесуальної діяльності учасників процесу та інші засоби, які спрямовані на реальне забезпечення прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві. Крім того, кримінальна процесуальна форма має закріпити чітку та довершену регламентацію використання новітніх методів та технологій, задля того, щоб уповноважені органи, які приймають участь у здійсненні кримінального судочинства, могли діяти в межах закону та розуміли рамки можливості своїх дій, а також могли б документально оформлювати всі вчинені ними дії, а також застосовані засоби.

2. Мають законодавчо впроваджуватися нові науково-технічні засоби, ефективні тактичні прийоми, нові методи і способи їх застосування.

3. Головним засобом нейтралізації негативних наслідків впровадження досягнень НТП у кримінальне судочинство все ж таки має бути кримінальна процесуальна форма, яка покликана встановити надійні бар'єри на шляху використання в кримінальному процесі рекомендацій та технічних засобів, сумнівних у науковому чи не виправданих у правовому та моральному відношенні.

4. Правова визначеність використання досягнень НТП в кримінальному судочинстві повинна відповідати певним основним вимогам. Серед таких вимог: повнота; зв'язок із практикою; стабільність чи прогнозованість; динамічність; облік становища особи в кримінальному процесі; оптимальність поєднання загальних правових розпоряджень із конкретними, дозволеність – з обов'язковістю; використання досвіду законодавчої регламентації розвинених країн [51, с.43].

5. Необхідно підвищувати рівень підготовки та спеціальних знань в уповноважених осіб кримінального слідства, а крім цього потрібно державне фінансування впровадження технічних засобів по всіх судах та правоохоронних органах в країні, адже лише після налагодження єдиної системи, єдиних норм та можливостей в сукупності із правовим забезпеченням процесуальної діяльності можна досягти реальної ефективної та сучасної роботи органів досудового розслідування та судового розгляду.

Отже, використання НТП в кримінальній процесуальній формі є дуже різним в кожній країні світу, адже культурний, соціальний та технологічний рівень розвитку в кожній окремій країні є індивідуальним. В залежності від правової системи конкретної держави, рівня довіри НТП, рівня злочинності, рівня правової свідомості громадян та інших факторів, використання науково-технічних засобів та методів значно відрізняється один від одного. Загальним є лише те, що всі країни світу намагаються за допомогою НТП зробити процес розслідування та розгляду кримінальних справ більш ефективним та економним для держави та суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 вересня 2021 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2021. 84с.
2. Поняття, суть і завдання кримінального процесу [Електронний ресурс] // Національна академія внутрішніх справ України, кафедра кримінального процесу мультимедійний навчальний посібник. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/publichtml/lections/lecture14.html>.
3. Гиматзединов Д.Р. Понятие, социальная ценность и значение уголовнопроцессуальной формы / Д.Р. Гиматзединов. Вестник Удмуртского университета. Экономика и право. Вып. 1. 2013. С. 131-133.
4. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 437с.
5. Літкевич Д. О. Теоретико-правові основи використання досягнень науково-технічного прогресу у кримінальній процесуальній формі: дис. Канд. Філ. Наук: 081 / Літкевич Дмитро Олександрович. Харків, 2020. 266с.
6. Шпилев В. Н. Содержание и формы уголовного судопроизводства. Минск: Изд-во БГУ, 1974. 143с.
7. Пастухов П. С. Модернизация уголовно-процессуального доказывания в условиях информационного общества : дис. д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Моск. акад. экономики и права. Москва, 2015. 454с.
8. Зеленецький В. С. Концептуальні основи формування інноваційної кримінально-процесуальної політики України. Щорічник українського права. Харків, 2009. № 1. С. 248–268.
9. Національна стратегія у сфері прав людини : затв. Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 69. Ст. 2257.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 р. № 540-ІХ. Офіційний вісник України. 2020. № 30. Ст. 1059.

11. Про внесення зміни до пункту 20-5 розділу XI "Перехідні положення" Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні та розгляду окремих питань під час судового провадження на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 13.04.2020р. № 558-ІХ. Офіційний вісник України. 2020. № 34. Ст. 1126

12. Баулін О. В. Використання науково-технічних засобів під час досудового розслідування / О. В. Баулін, А. О. Ляш. Криміналістичний вісник. 2013. № 19. С. 88–93.

13. Князев С. М. Правове регулювання використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів / С. М. Князев, М. Л. Грібов. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів / С. М. Князев, М. Л. Грібов. Київ, 2021. (МВС). С. 14–15

14. Козаев Н. Ш. Современные проблемы уголовного права, обусловленные научно-техническим прогрессом : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Краснодар. ун-т МВД Рос. Федерации. Краснодар. 2016. 632с.

15. Джига Т. В. «Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг» Аналітична записка [Електронний ресурс] / Т. В. Джига // Національний інститут стратегічних досліджень. 2015. Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/en/node/1601>.

16. Літкевич Д.О. Критерії допустимості використання досягнень науково-технічного прогресу у кримінальному провадженні. Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м.Львів, 15-16 черв. 2018р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 87-90.

17. Зеленський Володимир Олександрович Президент України. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування [Електронний ресурс] / Зеленський Володимир Олександрович Президент України. 2021. Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71407.

18. Тіхонов Сергій Васильович. Перспективи національної бази днк / Тіхонов Сергій Васильович. Київ, 2021. 11-14 с.

19. Десятки жертв: стали известны подробности о маньяке Кузьменко [Електронний ресурс] // «Судебно-юридическая газета».2018. Режим доступу до ресурсу: <https://sud.ua/ru/news/ukraine/115202-desyatki-zhertv-stali-izvestny-podrobnosti-o-manyake-kuzmenko>.

20. Бернам У. Правова система США. М.: Нова юстиція, 2006. 1216 с.

21. Головка Л. В., Гуценко К. Ф., Філімонов Б. А. Кримінальний процес в сучасних зарубіжних державах: навч. посібник для юрид. вузов. М : Зерцало-М, 2002. 528с.

22. Головенко П., Спиця Н. Кримінально-процесуальний кодекс Федеративной Республики Німеччина - Strafprozessordnung (StPO) .Научно-практичний коментар і переклад тексту закону. Potsdam: Universitätsverlag Potsdam, 2012. 408с.

23. Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen 1852 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://alex.onb.ac.at/cgi-content>.

24. Гуценко К.Ф., Філімонов Б.А. Кримінальний процес західних держав. М : Зерцало, 2002. 470с.

25. Голубева Н.Ю. Электронное судопроизводство в Китае: Интернет-суды, Мобильный микросуд, «разумные процессы», blockchain, AI и COVID-19/ [Електронний ресурс] / Голубева Н.Ю. НУ «Одесская юридическая академия». 2020. URL: <https://yaizakon.com.ua/elektronnoe-sudoproizvodstvo-v-kitae-internet-sudy-mobilnyj-mikrosud-razumnye-protsessy-blockchain-ai-i-covid-19/>.

26. Ван Гог. Кримінально-процесуальний закон (6-е изд.). Серія «Учебное пособие 21 века». Вид-во Пекінського університету, 2018. 331с.
27. Юсіф Мамедов. Ісламське кримінально-процесуальне законодавство: питання прав людини / Юсіф Мамедов. Київський інститут міжнародних відносин. 2020. С. 47–57.
28. Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Казахстан: Закон № 231-V ЗРК. Прийнято 04.07.2014 і введений в дію 01.01.2015. Офіційний сайт МВС Республіки Казахстан. [Електронний ресурс] URL: [http // mvd.gov.kz](http://mvd.gov.kz) (дата звернення: 10.10.2021).
29. Канава О.Ю. проблемні питання проведення молекулярно-генетичних досліджень при ідентифікації безвісти зниклих осіб / Канава О.Ю. // Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №5. С. 298–300.
30. Гусєва В. О. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду використання ДНК-обліків у практику України / Гусєва В. О.// Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2021. вип №2. с. 121–131.
31. Китайский «Джек-потрошитель»: в КНР казнили серийного убийцу женщин [Електронний ресурс] // ЗеПорушення.2019. Режим доступу до ресурсу: <https://bykvu.com/ua/bukvy/107201-kitajskij-dzhek-potroshitel-v-knr-kaznili-serijnogo-ubijtsu-zhenshchin/>.
32. Семенова Д.А. Гипноз как вид психического принуждения в уголовном праве / Семенова Д.А., 2015. 1с.
33. Д-р Дэвид Шпигель. Помогает ли гипноз раскрывать преступления? Стэнфордский университет. 2016. С. 5-7.
34. J Winter, Alison (2013. 03. 01). «Взлет и падение судебного гипноза». Исследования по истории и философии науки Часть С: Исследования по истории и философии биологических и биомедицинских наук . Специальный выпуск: Криминалистические культуры. С. 1-13.
35. The Truth About Truth Serum [Електронний ресурс] // By Cody Cottier. 2021. Режим доступу до ресурсу: [https://www. discovermagazine.com/the-sciences/the-truth-about-truth-serum](https://www.discovermagazine.com/the-sciences/the-truth-about-truth-serum).

36. Джо Шварц PhD. Что такое «сыворотка правды»? [Электронный ресурс] / Джо Шварц PhD // McGill. 2017. Режим доступа до ресурсу: <https://www.mcgill.ca/oss/article/drugs-history-you-asked/what-truth-serum>.
37. Methods of Criminal Investigations [Электронный ресурс]. 2020. URL: <https://osf.io/zyaqn/wiki/4.%20How%20the%20database%20is%20produced/>.
38. В реестр педофилов уже внесли имя 171 человека — Минюст [Электронный ресурс] // Заборона. 2021. Режим доступа до ресурсу: <https://zaborona.com/ru/v-reestr-pedofilov-uzhe-vnesli-imena-171-licza-minyust/>
39. Химическая кастрация и реестр: как наказывают за педофилию в других странах [Электронный ресурс] // Україна Сьогодні. 2020. Режим доступа до ресурсу: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/chto-nuzhno-znat-ob-otvetstvennosti-za-pedofiliyu-za-granicey-1388528.html>.
40. Как наказывают педофилов: от кастрации до пожизненного заключения [Электронный ресурс] // Made for minds. 2019. Режим доступа до ресурсу: [https://www.dw.com/ru / %D1 %82%D0%B5%D0%BC%D1%8B-D0%B4%D0%BD%D1%8F/s-9119](https://www.dw.com/ru/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%8B-D0%B4%D0%BD%D1%8F/s-9119).
41. Еволюція кримінального процесуального законодавства за роки незалежності України [Електронний ресурс] // НАВС. 2021. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/public_html/lections/lection1_1.html.
42. Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : [монографія] / О. П. Кучинська. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 288 с
43. Зорькин В. Д. Конституционно-правовое развитие России / Зорькин В. Д., 2019. 448с.
44. Досмухамедов Б.Р. Анализ угроз информации систем электронного документооборота // Компьютерное обеспечение и вычислительная техника. 2009. № 6. С. 140–143.
45. Електронне судочинство [Електронний ресурс] // 2019. Режим доступа до ресурсу: <https://d-russia.ru/verhovnyj-sud-kitaya-soobshhil-o-rezultatah-reformy-sudebnyh-organov-s-ispolzovaniem-internet-tehnologij.html>.

46. Алексеева-Процюк Д. О., Брисковська О. М. Електронні докази в кримінальному судочинстві: поняття, ознаки та проблемні аспекти застосування. Науковий вісник публічного та приватного права. Київ, 2018. Вип. 2. С. 247–253.
47. Князев В. М. Полиграф и его практическое применение : учеб. пособие / В. М. Князев, Г. В. Варламов. – М. : Принт-Центр, 2012. – 859 с.
48. Мотлях О. І. Психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа як можливе джерело доказів / О. І. Мотлях // Право та державне управління : зб. наук. пр. – 2011. – № 4. – С. 117–120.
49. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
50. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 25.11.2021, [Електронний ресурс] – режим 2доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
51. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х. : Право, 2012. Т. 1. 768с.
52. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина)/ [Хабло О.Ю., Степанов О.С., Климчук М.П. та ін.]. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. 200с.
53. Рогватюк І.В Використання інформаційних технологій у досудовому розслідуванні: сучасний стан і перспективи розвитку / І.В. Рогатюк //Науковий вісник Академії внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 312-320.
54. Маланчук П.М. Інформаційні технології в криміналістиці. Молодий вчений, 2017. С.918-921.
55. Каплина О.В., Грошевой Ю.М. Новый этап развития уголовно-процессуального законодательства Украины // СПС «КонсультантПлюс». 2019. с.94-96.

56. Голубєва Н. Ю. Електронне правосуддя: Україна і світовий досвід впровадження. Lawyer 2018, Режим доступу до ресурсу: <http://loyer.com.ua/uk/elektronnepravosuddya-ukrayina-i-svitovij-dosvid-vprovadzheniya/> (дата звернення: 15.10.2020).

57. Лапкін А.В. Судове право України: [навч. посіб. у схемах] / А.В. Лапкін. Х.: Право, 2016. 148 с. С. 133.

58. Абдулвалиев А. Ф. Предпосылки и перспективы внедрения электронной формы уголовного дела в деятельность судебных органов. Право и политика. 2013. № 1. С. 58–65.

59. Монтескье Ш. О духе законов. Монтескье Ш. Избранные произведения. Москва, 1955. С. 159–734.

60. Куйбіда Р., Руда Т. Розподіл справ у судах: як за його допомогою підвищити довіру до суду? Інформаційний вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. 2009. Вип. 1. С. 18–20.

61. Інструкція з діловодства у місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ : затв. наказом Держ. суд. адмін. України від 17.12.2013 р. № 173 // Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173750-13> (дата звернення: 20.10.2021).

62. Каланча І. Г. Судове провадження в умовах електронного реформування кримінальної юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПВНЗ "Європ. ун-т". Київ, 2017. 277с.

63. Канюка І. М. Принцип процесуальної економії в кримінальному судочинстві України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 22с.

64. Качалова О. В., Цветков Ю. А. Электронное уголовное дело – инструмент модернизации уголовного судопроизводства. Российское правосудие. 2015. № 2. С. 95–101.

65. Как аудио-видео фиксация меняет правосудие в мире? [Электронный ресурс] // Судебный департамент при Верховном суде Кыргызской Республики. 2021. Режим доступа до ресурсу: <http://suddep.sot.kg/post/kak-audio-video-fiksatsiya-menyayet-pravosudie-v-mire>.

66. Кукарін О. Б. / Электронний документообіг та захист інформації: навч. посіб. К., НАДУ, 2015. – С. 84.

67. Лихолоб В.Г., Филонов В.П., Коваленко О.И., Михайлов А.Е. Криминология: Учебник. Киев - Донецк, 1997. 364 с

68. Літкевич Д.О. Окремі питання психофізіологічної експертизи з використання поліграфа та її результатів у кримінальному провадженні. *«Права і свободи людини та їх забезпечення в умовах несповоди»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. ернігів, 01 листоп. 2018 р.). ернігів: Академія Державної пенітенціарної служби. 2018. С. 293-296. URL:http://academysps.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/11/Zbirnikkonferencij-a-01_11_2018.pdf

69. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : навч. посіб. / Л. М. Лобойко, О. А. Банчук. Київ : ВАІТЕ, 2014. 280 с.

70. Методика технічної експертизи документів (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України; [уклад. К.М. Ковальов, О.О. Давидова, В.В. Коваленко, Т.В. Тимофєєва]. К., 2007. 34 с.

71. Мищенко Е. В. Некоторые условия дифференциации уголовно-процессуальной формы по уголовным делам в отношении несовершеннолетних/ Е. В. Мищенко // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. 2013. № 2. С. 91-97

72. Мурадян З. М. Судебное право / З. М. Мурадян. СанктПетербург : Юрид. центр Пресс, 2015. 584 с.

73. Пашазаде М. А. Некоторые суждения о понятии процессуальной формы в уголовном судопроизводстве / М. А. Пашазаде // Право і суспільство. 2012. № 3. С. 234-239.

74. Перепелиця О. І. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення : монографія / О. І. Перепелиця. - Харків : Право, 2015. 184 с.

75. Проведення слідчих (розшукових) дій із застосуванням звукозаписувальних технічних засобів : метод. рек. / [В. В. Невгад, Р. М. Дударець, А. А. Саковський, М. П. Климчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 67 с

76. Шевчук В.М, Психофізіологічні дослідження із використанням поліграфа та їх доказове значення / Розвиток правової системи України в умовах сьогодення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 4–5 травня 2018 р. Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018 с. 106–109.

77. Літкевич Д.О. Деякі проблеми процесуальної форми окремих слідчих(розшукових) дій, обумовлені впливом науково-технічного прогресу. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2020. №2(78). С. 282-288. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/2/62.pdf>